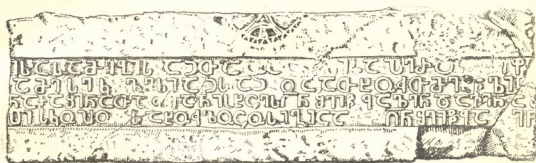

K 6323
4

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის
ქ ა რ თ უ ლ ი
ეპიგრაფიკული ძეგლების
ქ ა ვ ა ლ ო ბ ი

1953

Государственный музей Грузии им. акад. С. Джанашиа

КАТАЛОГ
Грузинских эпиграфических памятников
Государственного Музея Грузии

Составлен и подготовлен к печати
А. БАКРАДЗЕ и С. БОЛКВАДЗЕ

Под руководством и редакцией
И. АБУЛАДЗЕ

საქართველოს სსრ მცენიერებათა აკადემია

აკად. ხ. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს საზღვაო მუზეუმი

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის
ქართული ეპიგრაფიკული ძეგლების

ქ ა ვ ა ლ ო ბ ი

შეღებულა და დასაბუხად მომზადებული
ა. ბაქრაძისა და ს. გოლძვაძის მიერ

ილია აბულაძის

ხელმძღვანელობითა და რედაქციით

16.323
4

შ ე ს ა ვ ა ლ ი

საქართველოს ტერიტორიაზე მრავლად მოიპოვება ეპიგრაფიკის მნიშვნელოვანი ძეგლები. მათი უმეტესობა ნაგებობათა კედლებშია დატანებული. ამგვარი ძეგლების ერთი ნაწილი მიმოფანტულია ნაგებობათა დაშლისა და დარღვევის გამო, დანარჩენი კი სხვადასხვა ხასიათის დამოუკიდებელ მონუმენტებს წარმოადგენს.

ეს ძეგლები კარგა ხანია, რაც იპყრობს მეცნიერთა ყურადღებას. ვასული საუკუნის მიწურულსა და ჩვენი საუკუნის დამდეგს დიდი შრომატაა გაწეული მათი აღნუსხვისა და გამოკვების მიზნით. სამწუხაროდ, იმ პირობებში ნაკლები ყურადღება ექცეოდა ამ ძეგლთა ერთ ადგილას თავმოყრასა და დაცვას, თუმცა ყოფ. საეკლესიო მუზეუმი, ქარაველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზ-ბა და სხვა დაწესებულებები ქმნიდნენ ერთგვარ კოლექციებს.

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ დადგა ეს საქმე ნამდვილ მეცნიერულ საფუძველზე. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში თავმოყრილ იქნა სხვადასხვა დაწესებულებათა კოლექციები, რითაც ერთბაშად გამდიდრდა მისი საკუთარი ფონდიც, რომელიც წლითი-წლად ივსებოდა და ივსება. მიუხედავად ამისა მუზეუმში დაგროვილ ამგვარ ძეგლთა რაოდენობა მათ საერთო რიცხვთან შედარებით მაინც მეტად მცარეა. ამის ერთი მიზეზთაგანი ისიც არის, რომ, როგორც ზემოთ ითქვა, წარწერების მნიშვნელოვანი ნაწილი მოთავსებულია შენობებზე, რომლებიც ამჟამად სახელმწიფოს მზრუნველობის ქვეშ იმყოფება.

აკად. ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის წარწერების კოლექცია შედგება არა მარტო ქართული ძეგლებისაგან, არამედ აქ დაცულია ურარტული ეპიგრაფიკის ერთ-ერთი უმდიდრესი ფონდი, არამეული, ეგრეთ წოდებული არმაზული, წარწერების მეტად იშვიათი ცალეები, ძველი ებრაული წარწერების ნიმუშები, ბერძნული წარწერების მნიშვნელოვანი რაოდენობა და სომხური და არაბული წარწერები. ამ მდიდარი კოლექციის ერთი ნაწილი წარპოადგენს საქართველოს საზღვრებს გარეთ, მეზობელი, ქვეყნების ტერიტორიაზე მოპოვებულ ძეგლებსაც.

ქართული ეპიგრაფიკის ძეგლების შეკრებას აწარმოებენ საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის ივ. ჯავახიშვილძის სახელობის ისტორიის ინსტიტუტი, აკადემიკოს ს. ჯანაშიას სახელობის საქართველოს სახელ-

წიფო მუზეუმი, ქართული ხელოვნების ისტორიის ინსტიტუტი (სამეცნიერო ექსპედიციების დროს) და რაიონული მუზეუმები¹.

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართული ეპიგრაფიკული ფონდი, რომლის აღწერასა და ტექსტის გამოქვეყნებას მიზნად ისახავს წინამდებარე კატალოგი, შეიცავს 69 ძეგლს, რომლებიც ძველისა და ახალი დაწერილობისა არიან და შინაარსით წარმოადგენენ როგორც საამშენებლო, ისე იურიდიული ხასიათის ძეგლებს; რამდენიმე მათგანი ეპიტაფიაცაა. მათ შორის არის ისეთი უნიკალური ძეგლი, როგორიცაა ბოლნისის საამშენებლო წარწერა (493 — 494 წწ.), აღმოჩენილი 1937 წ., რომელიც ჯერჯერობით ქართული დაწერილობის უძველეს დათარიღებულ ნიმუშს წარმოადგენს.

სხენებული ძეგლები იძლევა საინტერესო მასალას საქართველოს ისტორიის სხვადასხვა დარგის შესწავლისათვის და ზოგჯერ ავსებს იმ ხარვეზებს, რომლებიც წერილობით წყაროებში შეინიშნება. ეპიგრაფიკული ძეგლები საყურადღებოა აგრეთვე ქართული დაწერილობის, პალეოგრაფიის განვითარების შესწავლის თვალსაზრისით.

წინამდებარე კატალოგი წარმოადგენს საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში დაცული ქართული ეპიგრაფიკული ძეგლების სისტემატიზაციის პირველ ცდას და მიზნად ისახავს მიაწოდოს მკითხველს საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართული ეპიგრაფიკული ფონდის ყველა ძეგლი, როგორც მასალა საქართველოს ისტორიის კვლევისა და შესწავლისათვის.

ტექსტი დალაგებულია შემდეგი თანმიმდევრობით: ჯერ მოცემულია ძეგლის აღწერა და შემოსვლის ვითარება, მერე — წარწერა ჩვენი წაკითხვით, ხოლო დასასრულ ნაჩვენებია განსხვავებანი წინამდებარესა და აღრუულ გამოცემებს შორის და ძეგლის შესახებ არსებული ლიტერატურა.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში დაცული ქართული ეპიგრაფიკის ძეგლები შემოსულია სხვადასხვა მუზეუმებიდან. ამიტომ ზოგ მათგანს რამდენიმე ნომერი აქვს. ვარდა ამისა, ნომრების სიმრავლე გამოწვეულია იმით, რომ ეს ძეგლები აღრე ინახებოდა მუზეუმის სხვადასხვა განყოფილებაში. უკანასკნელ დროს ისინი თავმოყრილია ისტორიკო-არქეოლოგიის განყოფილების ფონდში და აღრიცხულია სპეციალურ დავთარში ახალი ნომრით.

ზოგი ამ ძეგლთაგანი წინათ გამოცემული იყო და ცნობილია ძველი ნომრით. ამიტომ გადაწყვიტეთ მიგვეითებინა ყველა ნომერი შემდეგი თანმიმდევრობით: 1. წინამდებარე კატალოგის რიგითი ნომერი; 2. მუზეუმის ისტორია-არქეოლოგიის განყოფილების ქვის ძეგლების შემოსულობათა დავთრის ნომერი მრიცხველად, ხოლო მნიშვნელად ძველი ნომერი.

კატალოგში ეს ძეგლები დალაგებულია ისტორია-არქეოლოგიის განყოფილების დავთრის აღმაველი ნომრების მიხედვით.

კატალოგს დართული აქვს ტაბულები ძეგლთა ფოტოსურათებით და ქრონოლოგიური, საკუთარი და გეოგრაფიული სახელებისა და ქარავმების საძიებლები.

¹ კარგი იქნება მერე ყურადღება მიექცეს ქართული ეპიგრაფიკული ძეგლების გამოვლინებასა და თავმოყრას. ჯერ კიდევ არა ერთი ძეგლია დარჩენილი, რომელთა მუზეუმში გადმოტანა აუცილებელია მათი დახიანებისა ან დაკარგვის თავიდან ასაცილებლად.

ტაბულეზში ძეგლები დალაგებულია ქრონოლოგიურად. მცირე ფრაგმენტები, რომელთა დათარიღება ზედმიწევნით არა ხერხდება, მოთავსებულია ყოველი ხელის ბოლოს (ეს განსაკუთრებით ეხება მრგვლოვან ხელს).

წარწერათა ტექსტების წაკითხვა და საძიებლები ა. ბაკრაძეს ეკუთვნის, ძეგლთა აღწერა კი—ს. ბოლქვაძეს.

კატალოგის შედგენას ხელმძღვანელობდა პროფ. ილია აბულაძე.

კატალოგზე მუშაობის დროს დიდი დახმარება გაგვიწია ისტორიულ მემკვიდრეებთან კანდიდატმა დოც. კ. გრიგოლიამ.

1 (20—21/114—115)

ნაცრისფერი ქვის ორი ფილა, ზომით 64×57×9 სმ., 68×58, 5×8,5 სმ. პირზე, მარცხნივ, დაბალი რელიეფით გამოქანდაკებულია აშოტ მეფე; მას ხელში უჭირავს გუმბათიანი ტაძრის მოდელი, რომელიც გაწვდილი აქვს მარცხნივ. მარჯვენა ფილაზე გამოსახულია სავარძელში მჯდომარე ქრისტე. მარცხენა ხელში მას უჭირავს გაშლილი წიგნი, მარჯვენა კი გაწვდილი აქვს აშოტისაკენ და თითებით ეხება ტაძრის გუმბათს. ეს ხელი მაჯის ქვევით გამოქანდაკებულია მარცხენა ფილაზე. სავარძელი დამყარებულია კონცენტრიულ წრეებზე, რაც ცას გამოხატავს. ქრისტეს მარცხნივ მამაკაცის გამოსახულებაა ვედრების მდგომარეობაში. თითოეულ ფილას გარს უვლის ამაღლებული ვიწრო ჩარჩო, რომელიც წყდება იქ, სადაც ქრისტეს ხელი გადადის ერთი ფილიდან მეორეზე. გამოსახულებები ტლანქადაა შესრულებული. ადამიანის პროპორციები ძლიერ დარღვეულია, — დადაბლებულია.

წარწერები მოთავსებულია ორივე ფილაზე: მარცხენაზე ორი წარწერაა ამოკოდვლი, ერთი, რომელიც ზემოდან ქვემოთ იკითხება, მოთავსებულია ფილის მარცხენა ზედა კუთხეში, მეორე — ტაძრის მოდელის ქვეშ. მარჯვენა ფილაზე სამი წარწერაა: ერთი მოთავსებულია ქრისტესა და მვედრებელ მამაკაცს შუა, დანარჩენი ორი — ქრისტეს თავთან, ორივე მხარეს. წარწერები შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით, განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომა: 6-5-4,5-2,5×3-2,5 სმ.

მარცხენა ფილის მარცხენა ჩარჩო ატკეილია ნაწილობრივ. მარჯვენა ფილა გატეხილია ხუთად. გახეთქის ადგილებში კიდევები ჩამოშტერებულია და გამოსახულებები დაზიანებულია.

ფილები წამოღებულია ოპიზის ტაძრიდან (ამჟამად თურქეთის საზღვრებშია; მდებარეობს 20 კმ მანძილზე ართვინის აღმოსავლეთით, მდ. იმერხევის მარჯვენა ნაპირას). ეს ქვები გიორგი ყაზბეგს უნახავს 1874 წ. ჩასმული თვალსაჩინო ადგილას, ტაძრის სამხრეთ ფასადზე.

წარწერებში მოხსენებული პირების მიხედვით, ძეგლი უნდა დათარიღდეს IX საუკუნით (ე. თაყაიშვილი). (იხ. ტაბ. V, სურ. № 2).

ՄՔԷ Է ԴԽԶԽՆ Աშոտ Է. Եվლեսիա
Է ԴԿ Է՛՛ ԴՄԻ Է. Գըսը Էրիստը. Լըգիտ.

ლიტერატურა

1. Е. С. Такаишвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1905 г., вып. II, стр. 56—59.
2. Г. Казбек. Три месяца в Турецкой Грузии, Тифлис, 1875 г., стр. 75—79.
3. Muzeum Caucasicum, Тифлис, 1902 г., т. V, стр. 196, № 114.

ნატეხი თეთრი ქვისა, ზომით 17×16×12 სმ, ამოკოდვილი სამსტრიქონიანი წარწერით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით, ლამაზი ხელით. განკვეთის ღიშნებად ნახშირია ორ-ორი წერტილი. ასოების ზომა: 3,5×2 სმ. მეორე და მესამე სტრიქონს შუა ერთსტრიქონიანი მკრთალი ნაფხაქნი წარწერაა, შესრულებული ნუსხა ხუცურით. ქვის ყველა გვერდი ჩამოტეხილია. ზედა ნაწილში მოჩანს ასოთა ქვედა კედურები, რომელთა მიხედვით ძეგლი მათი აღდგენა. ძველი გამოცემებიდან აშკარაა, რომ 1905 წ. ჩანდა მეოთხე სტრიქონის ნაწყვეტიც: სამი სრული და ერთი ნაკლები ასო. ამჟამად ეს აღგილი მოტეხილია.

ქვა ჩამოტანილია არმაზიდან, მცხეთის რაიონიდან (ე. თაყაიშვილი). უვაროვას ამ ძეგლის წარმოშობის აღგილად დასახელებული აქვს ამაზია (из Амазии). (იხ. ტაბ. XIX, სურ. № 3).

ნაწ-ზ: შ

ვ: სპ-ღზღზ

[...სა]ლოცველად მ[...]

საწყალობელ

ლიტერატურა

1. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1905 г., вып. II, стр. 62.
2. Muzeum Caucasicum. Тифлис, 1902 г., т. V, стр. 195, № 116.

თეთრი ქვის ნატეხი, ზომით 11×27×11 სმ, ამოკოდვილი წარწერის სამსტრიქონიანი ფრაგმენტით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცური ხელით. ასოების ზომა: 1,5×1,2 სმ. ქვის ყველა გვერდი ჩამოტეხილია. ქვა ჩამოტანილია 1879 წ. ხუნძახიდან (დალისტნის ასსრ). სხვა ცნობა ამ ძეგლის შესახებ არ მოგვეპოვება. (იხ. ტაბ. XIX, სურ. № 2).

...ქსნაძე სიმონ...

[სახელითა ღმრთი]ისადათა აღწე[ენა]

...ქს უსუ უხუხუნაძე იმედიან

ესე გვლესიაჲ უჩადღონ წმიდათა კოზმან

ონი ქცი ხსუნი უც უცხი...

და ღამი[ანეს] სახელსა ზედა]

ე. თაყაიშვილის წაკითხვით: [სახელითა ღმრთი]სადათა] —; უჩადღონ] მუ
Учададон.

ლიტერატურა

1. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1905 г., вып. II, стр. 63.

ნაცრისფერი ქვის სწორკუთხოვანი ორი ფილა, ზომით 28×64, 5×9,5 სმ; 27×42,5×9,5 სმ. პირველზე ექვს-სტრიქონიანი და მეორეზე ხუთ-სტრიქონიანი ასომთავრული ხუცური წარწერაა, შესრულებული რელიეფური ასოებით. ასოების ზომა: 3×3—2,5 სმ.

ქეები აღმოჩენილია არა უგვიანეს 1905 წლის აბასთუმანთან, ეკლესიის ნანგრევების პირდაპირ, მდ. ოცხესა და კურცხანას შესართავთან. აღმოჩენისა და მუზეუმში შეკრების ვითარება უცნობია.

პალეოგრაფიული ნიშნების მიხედვით ე. თაყაიშვილი წარწერას ძალიან ძველად მიიჩნევს, მაგრამ ზუსტად არ განსაზღვრავს მის თარიღს (იხ. ტაბ. III, სურ. № 2—3).

- ქ...**შხენც** **ქაქიძე**...
 ...**რუხუნდი**
 ...**ჩენც იძი ზცუხ პყხც**
ჯაჟც უმხც ზც ნყოც იძიქ ქიძც ზიძც
 5. **ქუსხ ცხენც**[**ხი**] **ოყ**[**ც**] **პი** **ოხ** **იყცხ** **ჯც**
ჯაქი **უმხნი** **ჯი** **ქც** **იძი** **პყხც** **ხენც**
ხცხც **ხაძც** **ჯც**
აქიქც **ხაძც** **პი**
ყყხც **იქი** **ქც** **ჯაძც**
 10. **ჯაძ** **სქი** **ქც** **იქ** **სხნი**
ჯ **ჯაძ** **ყყხც** **ხენც** **პყხც**

ქ. [...] დეტალმდეა [...] დიდიწილად [...] [ბრ]პანებითა დეფიცი დაცულისა შამფლისა არშუშა პატრიკისა[დთა] და ნებითა ღმრთისა[დთა] ქავთა[რ] ერთ[ა] ქორეპისკოპოსის[ა] ცინისთა[ვ]ოპა[სა] მოწუეულ ვიჟავ და ალექს[ანდრ]ე პატრიკისანი ჟუარი წმიდისა ღმრთისმშობლისა სახელსა [ზედა].

სალოცველად ჩემდა და მშათა ჩემთა მოხუბისათჳს შევეწირე ს[ა]ყ[არ]სა ამას საწუთრ[ოს]ა საუკუნოდ, ავაგ ქეს ლოცვა[სა] მოიგესენ[ებ]დენ.

- ე. თაყაიშვილის გადმონაწერით: 1. მელა] მელა; 2. დი] დმ; 3. ძმბ] ბძმბ; 4. ნბთა] ნბთს.
 7. სლცლდ] სლცდ; 10. ამს [ამას; სენ] სენო.
 ე. თაყაიშვილის წაკითხვით: ქავთარ ერთ[ა] ქავთარ ერის თა[ვისა]; ავაგ[ა] ქეს] ავაგ კუხის.

ლიტერატურა

1. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1905 г., вып. II, стр. 63—66.

5 (26/120)

ნაცრისფერი ქვის სწორკუთხედიანი ფილა, ზომით 46,5×45×7,5 სმ. პირზე ამოკოდვილია რვა-სტრიქონიანი წარწერა, შესრულებული მრგვლოვანი, ასომთავრული ხუცურით. დაწერილობა კიდურწერტილოვანია. ფილის მარცხენა ქვედა კუთხე ჩამოტეხილია და ქვედა სამი სტრიქონის მესამედი სრულიად წაშლილია. მოტეხილია ფილის ზედა მარცხენა კუთხეც. ქვედა წიბო ატეხილია და ბლო სტრიქონი დაზიანებული.

ქვა ჩამოტანილია შატბერდის (ამჟამად თურქეთის საზღვრებშია მოქცეული) მონასტრის ნანგრევებდან ფოტოგრაფ დ. ერმაკოვის მიერ (იხ. ტაბ. V, სურ. № 1).

ქ. სანელითა ღმრთისადთ[ა].	ქ. სანელითა ღმრთისადთ[ა].
[ლა] [...] მთავარმოწამისა[დთა]	[ლა] [...] მთავარმოწამისა[დთა]
შამად იოვანე ფოფილი ერ[...]	შამად იოვანე ფოფილი ერ[...]
მას მივედიეთ ესე ტაძარი ...[ტ]ს;	მას მივედიეთ ესე ტაძარი ...[ტ]ს;
იად საჯუარედ ჩემი გაოს[...].	იად საჯუარედ ჩემი გაოს[...].
[...][ტ] ერისთავთა ერის[თა]	[...][ტ] ერისთავთა ერის[თა]
[...][ს]ვი წნი ეკლეს[...]	[...][ს]ვი წნი ეკლეს[...]
[...][ს] ცოდვით[ა].	[...][ს] ცოდვით[ა].

3. ინგოროყვას გადმონაწერით: 5. ა[ტს] იად[ტ]რიად; 6. [...][ტ] ლპრტ;
8. [...][ც]დვთ] და ჩემ ცდვლ.
- ე. თაყაიშვილის წაკითხვით: ერისთავთა ერის[თავი] [...][ცი] წნი ეკლეს [...][...][ა] ცოდვით[ა]] в прощении грехов эристава эриставов, кто изменит пусть будет ответчиком за грехи.
3. ინგოროყვას წაკითხვით: გაოს...[გაუ]ს[რ]ულე]; ...[ტ] [ლიპარი]ტ; [...][...][ა] ცოდვით[ა]] [და ჩემ] ცოდვილისათვისცა.

ლიტერატურა

1. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1905 г., вып. II, стр. 60.
2. ა. ი. გოგოყვა. გიორგი მტრულე, «მნათობი», 7, გვ. 125, თბილისი, 1950.

6 (27/121)

რუხი ფერის ქვის ფილა, ზომით 45×47×4,5 სმ. ლორფინის ნატეხი(?). ფილის ზედა წიბოზე ამოღებულია ნარიმანდი. ასეთივე ნარიმანდი ამოღებულია უკანა მხარეს, ქვედა წიბოზე. ფილის პირზე ამოკოვდილია ერთ-სტრიქონიანი ნუსხა ხუცური წარწერა, რომლიდანაც გადარჩენილია 6 ასო და ერთი ასოს კვალი. ასოების ზომაა: 7×5-4 სმ. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. მეორე ასოს თავზე მრგვალი გამჭოლი ნახვრეტია. ფილის მარჯვენა ნაწილი ცერადაა მოტეხილი, ხოლო ქვედა წიბო მცირედ ჩამოტეხილია.

ფილა ჩამოტანილია ფოტოგრაფ დ. ერმაკოვის მიერ შატბერდის ტაძრის ნანგრევებიდან (ამჟამად შატბერდი თურქეთის საზღვრებშია, მდებარეობს 22 კმ. მანძილზე ართვინის ჩრდ.-აღმოსავლეთით; მისი თანამედროვე სახელია პორტა). (იხ. ტაბ. IX, სურ. № 3).

ՄՍ ՎՄՎՄ და გაიმარჯვე (?)

ლიტერატურა

1. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1905 г., вып. II, стр. 59—61.
2. Мухомов Сав. Сав. Сав., Тифлис, 1902 г., т. V, стр. 197, №№ 120, 121.

7 (29/124)

მოვარდისფერი სწორკუთხოვანი მოგრძო ქვა, ზომით 65×25,5×14,5 სმ. ზედაპირზე ირგვლივ ფონის ამოკვეთით დაბალი რელიეფით გამოქანდაკებულია იოანე ნათლისმცემელი. მარჯვენა ხელში შედალიონში ჩსმული გრძელ-

ტარიანი ჯვარი უპირავს, მარცხენა — განზე აქვს გაწვდილი. ტანსაცმლის ნაკვეთები გამოხატულია ხშირი ღარებით. გამოსახულების ზევით ორ-სტრიქონიანი წარწერაა ამოკოდვილი, შესრულებული ნუსხა ხუცურიით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი, ასოების ზომაა: 3-1,5-1×1-0,8 სმ. გამოსახულებას მოტეხილი აქვს ხელები; კვერთხის ტარი ალაგ-ალაგ ატკეჩილია. ქვის ქვედა წიბო ჩამოტეხილია.

ქვის სადაფრობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება. (იხ. ტაბ. XXIII, სურ. № 1, 3).

† **ႠႧႨႩႪႫႬႭႮႯႰႱႲႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾႿႺႻႼႽႾႿႺႻ** ქ. წმიდა იოვანე ნათლის-მცემელი.

ე. თაყაიშვილის გადმ. ანწერათ: იოვნე] .იოვენე; ნთლს მწინთლოამი.

ლიტერატურა

1. Е. С. Такаишвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1905 г., вып. II, стр. 61.

$$8 \left(101 / \frac{27-26}{46} \right)$$

რუხი ქვის მცირე ანატკეჩი. ზომით 9×24×1,2 სმ. მის ცალ პირზე შერჩენილია ასომთავრული ხუცური წარწერის ორ-სტრიქონიანი ნაწყვეტი, შემდგარი რამდენიმე ასოსაგან. ასოების ზომაა: 3×1,8 სმ. ანატკეჩის ყველა გვერდი ჩამოტეხილია.

აკად. ს. ჯანაშიას სახ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის არქეოლოგიის განყოფილების 1926 წლის კატალოგის მიხედვით იგი შემოწირულია ბაგრატ ხალათოვის მიერ. სხვა ცნობა ამ ქვის შესახებ არ მოგვეპოვება. (იხ. ტაბ. XIX, სურ. № 4).

ႧႨႩ ႻႻ[...];Ⴛ
[...];Ⴛ

$$9 \left(102 / \frac{28-26}{17} \right)$$

მოკვითალო ქვის სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით 52×111×22 სმ. ფილის შუაში, უშუალოდ მცენარეული ორნამენტის თავზე ხელაპყრობილი წმინდანის გამოსახულებაა გამოქანდაკებული. გამოსახულების ორივე მხარეს ამოკოდვილია შვიდ-სტრიქონიანი წარწერა, შესრულებული ასომთავრული ხუცურიით; განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა: 5,5-4,5-4×2-3 სმ. ქვედა სტრიქონები დაზიანებულია. მარჯვენა წარწერის შუა ნაწილი გახეხილია და ზირველ ოთხ სტრიქონში თითო ასო სრულიად წაშლილია. წმინდანის სახე და მარჯვენა ხელი ჩამოტეხილია. დაზიანებულია ორნამენტიც.

ამ ძეგლის სადაფრობისა და მოპოვების ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

ძეგლი, მასში მოხსენებული პირის მიხედვით, უნდა დათარიღდეს XI—XII საუკუნით. (იხ. ტაბ. XI, სურ. № 3).

[...]ႧႨႩႫႬႭႮႯႰႱႲႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾႿႺႻ
ႧႨႩႫႬႭႮႯႰႱႲႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾႿႺႻ

[...]ႧႨႩ
ႧႨႩႫႬႭႮႯႰႱႲႳႴႵႶႷႸႹႺႻႼႽႾႿႺႻ

[...]ჭუჭუტუტ კჳ[...]
 [...] უტუ ტუ
 5. [ტუ] ტუტუ-ტუტ
 [...] სუტუ
 [...] 1

ტუტუ ტუტუტუ
 ტუტუ [ტუ] ტუ
 ტუტუტუტუ
 ტუტუ[...] ტუტ

[...] დასოხსა [....]ა მუშობელი გა[...] გოიბრწუწი[ნდ[ა] [...] მოვიდა მან[არო]-
 ბელი ა[ხ]სართან [...]იად და რანთ[ა] [და] კახ[თა] მფლობელი ცინისთ[ავობა]სა [...]
 სული [.....]თა [.....] აღიდენ [...]ი

$$10 \left(103 / \frac{26-26}{173} \right)$$

სოსანი ფერის ქვის ნატეხი, ზომით 18,5×18,5×5 სმ. პირზე ამოღებულია კუთხური ღარი. ზედა ნაწილში ამოფხაჭნილია ერთ-სტრიქონიანი წარწერა, შესრულებული ცუდი ხელით, ასომთავრული ხუცურით. ცუდად იკითხება. ასოების ზომა 4,5-3,5×2-1,5-1 სმ. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ქვის ზედაპირი ძლიერ დაზიანებულია; წიბოები ატეკილია, ქვედა და მარჯვენა გვერდი ჩამოტეხილია.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოიპოვება. (იხ. ტაბ. XXIII, სურ. № 2).

ქ1 შაბ შმიღაი მარია

$$11 \left(107 / \frac{36-41}{413} \right)$$

თეთრი მარმარილოს სწორკუთხოვანი ფილა, — საფლავის ქვა. ზომით: 179×89×37 სმ. ფილას გარშემო მისდევს ფართო ნაქანდაკევი ჩარჩო—ვაზის კლანჩილი რტო მტევნებითა და ფოთლებით. ჩარჩოს კუთხეებში გამოკვეთილია ოთხკუთხედიანი რიზები. ჩარჩოში, ზემო ნაწილში ბაგრატიონთა საგვარეულო ღერბია. მის ქვეშ ამოკოდვილია ხუთ-სტრიქონიანი რუსული, ხუთ-სტრიქონიანი სომხური და ოთხ-სტრიქონიანი ქართული წარწერა, შესრულებული მხედრულით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ქართული ასოების ზომები: 4×1 სმ. ფილა კარგადაა დაცული; მოტეხილია მხოლოდ ზედა მარცხენა კუთხის მცირე ნაწილი.

ქვა წამოღებულია თბილისის დიდი ვანქის ეკლესიიდან მისი დანგრევის დროს. იგი პირველად გადატანილი იყო სასაფლაოთა მეურნეობის ტრესტის მარმარილოს სათელედ სახელოსნოში, ხოლო იქიდან მუზეუმში შემოვიდა (საქ. სახ. მუზეუმის ისტორიის განყოფილების 1941 წლის № 1 კატალოგი). (იხ. ტაბ. XXIX, სურ. № 2).

მეფის ერეკლე რმალი. მეუღლე ბატონის შეილის ალექსანდრესი, მარია ისაკის ასული, შობილი 12 აგვისტოსა 1808 წელსა, გარდაცვალებულ იქნა 7-სა ოქტომბერსა 1882 წელსა.

ღირს ვიქმენ წმიდასა [ღ'თივ აღმა]რთებულსა კათალიკე ეკლესიას სულისა შევედრებომა
 შევამდგომლობითა სუეტისა ცხოველისადათა, ბრძანებითა] და სურვითა ქართლისა კათალი-
 კოსის ნიკოლოზის[ითა]. შემწეობითა ყოველთავე კათალიკე ეკლესიისა შეილთაითა ველ-
 ვეავ მცირელითა მსახურებად: ვიუიღ და [აღვაშენე არმაზს ევტერი სრული ყოვლითა,
 საკურთხეველი, გლუხნი და სიგელი მწირველი სულისა ჩემისათჳს და ვინცა შემდგომითი-
 შემდგომად წდბ[...ნით ქართლისა კათალიკოზობასა, შეიწყოლეთ უნდომ სული ჩემი და
 დაამტვიცეთ თქვენცა, ღმერთან მტკიცე გვენეს. ვინცა შევედროს წაილი ჩემგნით სუ-
 ლისა ჩემის[ა] სალოცავი, შე-მცა-ივცელების ქრისტეს სარწმუნოებისაგან და შენაზღვენი[....]
 [სუ]ლისა, ამინ. ერთი გლუხი ტ[...სა]მქე ა ცინგელის ე[...მინდ ობით [....] მცხ[...]

ე. თაყაიშვილის გადმონაწერთ: 3 შნდ შ...] შნდშვ'დრ; 4. წა[.....] წა
 ღ'თვ აღმა; 5. ნგხს] ნკლს[ა]. 6. და...] და აღ[ვშე]; 8. ნითნეთ;
 შც'ვლს]+ყ[ლი]; შნაზღვენი[...]] + ც[დენ]. 10. [... სუ]ლისა] ისლისა
 ჩ[მის'ნი]ა; [...სა]მქე გლმსქე; [...]მინდ] ლომინდ; ობით[...]
 უპიდა[სქე].

ე. თაყაიშვილის წაკითხვით: დედაო] დედად; ს'ბლთისი] საპალთისი; სალ-
 დუხისი] სალდახისი; შუვამდგომლობითა] შუვამდგომლობითა; სუეტისა
 ცხოველისადათა] სუეტის ცხოველისაითა; წდბ[...ნით] წარედგი[ნებორ]-
 ნეთ; ვინცა შეცვალოს] ვინცა შეცვალოს ყოველი; შენაზღვენი[...]
 შენაზღვენი ცოდვანი; [სუ]ლისა [ამინ] სულისა ჩემისანი ამინ; ტ[...სა]მ-
 ქე ტ[...გელამსქე; ე[...მინდ] ელომინდ; ობით[...]] უპიდასქე; მცხ[...]
 მცხეთას.

დ. ბაქრაძის წაკითხვით: 1. ყოვლად] —; სალდუხისი] Сухана; ქართ-
 ლისა]—; შემდგომითი-შემდგომად წდბ[.....]ნით ქართლისა კათალი-
 კოზობასა] —;

მ. ჯანაშვილის წაკითხვით: სბ'ლთისი] Сабальта; სალდუხისი] Суддая; ქარ-
 თლისა]—; წდბ[...ნით] ходатайствуйте; ქართლისა კათალიკოსო-
 ბასა]—;

ლიტერატურა

1. Д. Бакрадзе. Разбор грузинской надписи на камне в Армази. «Изв. общ. люб. кавк. Археологин», 1877 г., вып. 1.
2. М. Джанашвили. Надпись на плите в Армази, «Кавказ», Тифлис, 1892 г., стр. 4. № 122.
3. М. Джанашвили. Каталог предметам церковного музея грузинского духовенства, Тифлис, 1914 г., стр. 61, № 9.
4. Е. С. Такашвили. Разбор армазской надписи. «СМОПН», вып. XXII, Тифлис, 1897 г., стр. 207—212.

13 (111/8)

რუხი ფერის ქვის რვაწახნაგოვანი სვეტი, ზომით: სიმაღლე—170 სმ, დია-
 მეტრი ზედა—36 სმ, ქვედა—45 სმ. სვეტი ზემოთკენ ვიწროვდება. ზემოდან
 ამოღებულია ოთხკუთხი ბუდე. ზემო ნაწილში გაკუთხვას ცვლის მორგავლე-
 ბა. ქვედა ნაწილი დაუშუშავებელია. სვეტის ერთ წახნაგზე 5-სტრიქონიანი
 და მეორეზე 11-სტრიქონიანი წარწერაა ამოკოდვლი. ასოების ზომა 5-5,5-

4-5-4-3,5 სმ. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. წიბოები ალაგ-ალაგ ამოტეხილია. 5-სტრიქონიანი წარწერის პირველი სტრიქონი თითქმის სრულიად წაშლილია.

სვეტი წამოღებულია ყველის ციხიდან (ამჟამად თურქეთის საზღვრებშია, მდებარეობს არტანის ჩრდილოეთით 36 კმ მანძილზე). თბილისში ჩამოტანილია და ჩაბარებულია საეკლესიო მუზეუმში 1899 წ. ფოცხოვის უბნის უფროსის მიხეილ ხერხეულიძის მიერ. 1930 წ. იგი გადმოეცა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმს საეკლესიო მუზეუმის ქონებასთან ერთად.

პალეოგრაფიული ნიშნებით ძველი XI საუკუნეს არ სცილდება (ე. თაყაიშვილი). (იხ. ტაბ. X, სურ. № 1, 2, 3).

[სყ]ღ	[საყ]-	სქზ	სახელითა []იეთჲ
ჯაჲ	ღარი	ძჯ	
[]ღჲ	[ი]ოანე	ჴიძ	ესე ჟჳური ჩუენ
ჴახ	ერის-	ა ჴს	
ძ[]სჯ	თ[ვისა]	ჯა ხნ	
		ჴჴჯ[...]	შვა[ვა]
		საჲ	ს ძეთა
		ძჯ	
		ჯჴ[]	ავჴმართეთ
		ჴაძ[]	
		ყ[]ძჯ	გ[ელი]თ[ა]

- ე. თაყაიშვილის გადმოწერით: 1. [სყ]ღ დდ; სხლ] სლ; 5. -თ[ვისა] თვი; 9. ავ[ჴ]მართ გ[ლ]თა] ავგთ მრთეთა;
- ე. თაყაიშვილის წაკითხვით: [საყ]ღარი დიდ არი; იეთჲიოანესითა; ერისთ[ვისა] ერისთავი; ავ[ჴ]მართეთ გელით[ა] ავაგეთ მრთელითა ქეთა.
- მ. ჯანაშვილის წაკითხვით: [საყ]ღარი საყუღარი; [ი]ოანე ერისთ[ვისა] ონეერს; [] იეთჲ იოანესითა; შვა[ვა]ს ძეთა შუგაი ჴისძეთა; ავჴმართეთ გ[ელი]თ[ა] ავჴმართეთ

ლიტერატურა

1. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1907 г., вын. III, стр. 6.
2. М. Джанашвили. Каталог предметам церковного музея грузинского духовенства, Тифлис, 1914 г., стр. 61, № 8.

14 (112/10—11)

ბლაგვის ოთხკუთხა, ნაცრისფერი, მოგრძო ჭეა, ზომით 220×54×34 სმ. ზედაპირზე შუაში რელიეფური გრეხილით გამოყოფილია ნახევარ-ფარგლოვანი არე; მის გარეთ, ქვის ზედა კიდესთან, ორივე მხარეს გამოკვეთილია მცენარეული ორნამენტი, ხოლო ჩარჩოს შუაგულში – ბოლოგაფართოებული ტომკლავა აყვავებული ჯვარი. ჯვრის ქვედა მკლავის ორივე მხარეს ამოკოდვლია ოთხ-ოთხი ასო; ჩარჩოს გარეთ კი ორ სვეჲად, მარცხნივ ექვს-სტრიქონიანი და მარჯვნივ რვა-სტრიქონიანი წარწერაა. ასოების ზომები: 7—6×6—5,5-4-3,5 სმ. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით, რომელ-

შიც ალაგ-ალაგ შერეულია ნუსხა ხუცური ასოები. ქვა შუაზეა გატეხილი მისი მარცხენა ქვედა წიბო და კუთხე ჩამოტეხილია და ბოლო სტრიქონის ასოები წაშლილი. მარჯვენა სვეტის პირველი სტრიქონის ასოები გადაპირილი. მარჯვენა კუთხეები მოტეხილია და წარწერა დაზიანებული.

ქვა ეკუთვნის ჯაყის წყლის ხეობის ბოლოში, მის მარჯვენა ნაპირას, ყალა ბოინას ციხესთან მდებარე ეკლესიას (ამჟამად თურქეთის საზღვრებშია). იგი უვაროვას უნახავს მოთავსებული ჩრდილოეთის კარის თავზე.

თბილისში ჩამოტანილია და ჩაბარებულია საეკლესიო მუზეუმში 1899 წ. ფოცხოვის უბნის უფროსის მიხეილ ხერხეულიძის მიერ. 1930 წ. იგი გადმოიტა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმს საეკლესიო მუზეუმის ქონებასთან ერთად.

ძეგლი დათარიღებულია ქორონიკონით 213 ანუ 993 წ. (იხ. ტაბ. XI, სურ. № 1).

სეჟუნიოც ი-ც	სეჟუნი...
ჰიღჟუნიოც ჰ-ც ი-ც	ხიღჟუნიოც ძიჰც
ჯიღჟუნიოც ი-ც	ჰ-ჟუნიოც ხიწ ხეცხც
[...] ჰ-ჟუნიოც ი-ც	სიღჟუნიოც ხიწ ჟიღჟუნიოც
5. ი-ც ხიღჟუნიოც ჰ-ც	ი-ც ჰიღჟუნიოც ხიწ
ჰ-ჟუნიოც ი-ც	ი-ც ხიღჟუნიოც ხიწ
	ი-ც ხიღჟუნიოც ხიწ

სახელი(ლ)თა ღმრთისაჲთა და მგობებითა წმიდისა ღმრთისმ(ა)შობელისაჲთა და [შე]წვენი[თა] ნათლი[ს]მცემლისაჲთა და ალგა[შე]წვენი წმიდაჲთა ეცე ეკლესიაჲთა მე გოგანე [...]. საღი[ღე]მელად და [სა]ლოცველად ქმა[თა] და შვილთა, ჩუენდა საჯს(ა)რა[დ], სულთა ჩუენ [] ბაგრატ ქართველთა მეფობასა დაე[ითის] [კურაპალატობას], ერთობით აღ[იდენ] ღმერთმან, ქრონიკონი იყო სიგ

ე. თაყაიშვილის გადმონაწერით: 1. სახელილთა სახელითა; საღიბელ საღიბელ[დ] აა სა; 2. მგობებითა მგობებითა; 3. აშობელისათა მამობელისათა; სჯარა სჯარა[დ]; 4. წეენი წეენი; ნათლიმცე ნათლიმცე; ბაგრატ ბაგრატ; ქრთ ქრთ; 5. [] თ მელთ; მეფობსა მეფობსა; დაე[ითის] დაე [ით]; 6. [] მე კლემე; გოგანე გოგანე; ურაპალატობს ერ ურაპალატობს ერთ; 7. აღად; ქრონიკონი.

ივ. ჯავახიშვილის გადმონაწერით: 4. ნათლიმცე [] ნათლიმცე[...]; 8. სიგ სგ.

უვაროვას გადმონაწერით: 1. ლთ ლთ; 5. [] თ იელთ.

უვაროვას წაკითხვით: ღმრთისაჲთა ღმრთისაჲთა; ღმრთისმ(ა)შობელისაჲთა ღმრთისმ(ა)შობელისა; ნათლი[ს]მცემლისაჲთა[] ნათლიმცემლისათა; ჩუენდა[] საჯს(ა)რა[დ] ჩუენდა სახარად; [] ურაპალატობას[] კურაპალატობს; ერთობით აღ[იდენ] ღმერთმან დღენი.

ლიტერატურა

1. М. Джанашивили. Каталог предметам церковного музея грузинского духовенства, Тифлис, 1914 г., № 10—11, стр. 62.
2. Уварова. Материалы по археологии Кавказа, Москва, вып. IV, 1894 г., стр. 95.
3. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1907 г., вып. III, стр. 6.
4. ივ. ჯავახიშვილი, ქართული პალეოგრაფია. 1949 წ., გვ. 143.

რუხი ფერის რეაქსანგოვანი ქვა-ჯვარის კვარცხლბეკი თავკვეთილი პირამიდის ფორმისა. დაახლოებით 10-12 სმ-ზე ზედაპირიდან გაკუთხვას ცვლის მომრგვალებს. ქვის ქვედა დიამეტრი 110-114 სმ, ზედა—100-93 სმ, სიმაღლე—65 სმ. ქვას ზემოდან ღრმა ამონაკოდი აქვს, ხოლო ირგვლივ ყველა წახნაგზე უღლის ასომთავრული წარწერა. წარწერა შესრულებულია მსხვილი მრგვლოვანი ასომთავრული ხუცური ასოებით, რომლებიც ამოკოდვილია და მოპყვება წახნაგების ზემომხარეს. განკვეთის ნიშნები ნახმარი არ არის. ასოების ზომაა 10-8×9-6-5-4 სმ. 1-ლ და მე-8 წახნაგზე სამ-სამი სტრიქონია, დანარჩენზე თითო. ქვას ზედაპირიდან ქვევით ოთხი ბზარი მოპყვება, პირის ნაწილი ცერად მოტეხილი აქვს. მონატებს თან გაპყოლია პირველი სტრიქონის ასოების ზემო ნაწილები.

კვარცხლბეკი აღმოჩენილია სოფ. ხუნამისში (ამჟამად თურქეთის საზღვრებშია, 40 კლ-ის მანძილზე არტაანის ჩრდილოეთით). თბილისში ჩამოტანილია და საეკლესიო მუზეუმშია ჩაბარებული 1899 წ. ფოცხოვის უზნის უფროსის მიხეილ ხერხეულიძის მიერ. 1930 წ. იგი სხვა საგნებთან ერთად გადმოეცა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმს.

წარწერა მასში აღნიშნული ქრონიკონით დათარიღებულია 895, 896 ან 898 წლით (აკ. შანიძე)¹ (იხ. ტაბ. VI, სურ. № 2).

3
 1 2 3
 ① ② | 1 | 2 | 3 |
 ზყს | 1 | 2 | 3 |
 სზს | 2 | 3 |
 2 | 3 |

4 5 6 7
 1 | 2 | 3 | 4 |
 7 | 8 | 9 | 10 |

ქ 176 177 178 179
 180 181 182 [183]
 [184] 185 186 187 188
 189

ქ. ესე ძელი ცხორებისა
 აემართა ქრონიკონსა [რეე]
 [უფლებასა სულაძს]ა
 ჯაფარის მისსა.

ე. თაყაიშვილის გადმონაწერით: 1. ძელი| სნთლ; 2. ცხრ| ქტცხრ;
 3—4—5. აემართა| აემართა; 7. რიე|პგ; 8. ლბს| ზზს; სლს| კხს.

¹ ძეგლის აღწერილობა შესრულებულია აკ. შანიძის გამოცემის მიხედვით; წარწერაც გადმოღებულია ამავე გამოცემიდან.

ერებშია, მდებარეობს 43 კმ-ის მანძილზე არტაანის ჩრდილოეთით). თბილისში ჩამოტანილია და საეკლესიო მუზეუმშია ჩაბარებული 1899 წ. ფოცხოვის უბნის უფროსის მიხეილ ხერხეულიძის მიერ. 1930 წ. იგი გადმოეცა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმს სხვა საგნებთან ერთად.

ძეგლი, მასში მოხსენებული პირების მიხედვით, თარიღდება XI საუკუნით. (იხ. ტაბ. IX, სურ. № 2).

+	სეზოც ი...	ნი ვიქი უსი	ქ. სახელითა [მროთხათა აღვაშ]ნეთ
	კო უნი უც...	ქიქი სპაქუზ	ეგუტერი ესე მე, ასან და[...]რნმან სამარ-
	ხნოც უც პოხსც	უნიუნი ირქი	ხვად ჩუენთუს და შეილისა, აღიენ
	უუუი ვოცოცა	უნიუნი უც ვუქი	ლმერთმან ერისთავთ-ერისთავი ბოცოცა,
5.	უპც უსი ქც	უც უიქ უნი უც	[ი]ვანე და ბეშქენ. არა ვისი წა[...] და
	პაქოც[ს] იხი	უს უპოქი ხუც	ვერც[ა] ვინ დემარხო[ს] უქნ[...]ის შეილ-
	უნიუნი სპი	უნიუნი უც უქი	თაგან კიდ[ე] დიენი ქირინი [...]შ]ენებასა
			შინა, აქენ.

- ე. თაყაიშვილის გადმონაწერით: 2. რნნ[] რსმნ[] სმრხვლ[] სრხვლ[] 6. შლთგნ[] შვილთაგან[] კიდ[] კიდე[] 7. ქრნ[] ქრნი.
- ე. თაყაიშვილის წაკითხვით: [...]რნმან[] ფარსმან[] ჩუენთ ს[] ჩეენთ ს[] წა [...] წრსაგებელი რთაგს; უქნ[...ის] უქუნისამდე ამისა; ქირნ[ი...] ქირნი გვინახავს ამისა.

ლიტერატურა

1. Е. С. Такаишвили. Археологические экскурсии, рассказы и заметки, Тифлис, 1907 г., вып. III, стр. 2—4.

18 (116)

ნატეხი მოყვითალო ქვისა, ზომით 67×17,5×15 სმ., შვიდ-სტრიქონიანი ამოკოდვლი წარწერის ფრაგმენტი. მეშვიდე სტრიქონის კვალია არის შერჩენილი. ასოების ზომა: 4-3,5×4 სმ. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ქვის ზედა ნაწილი სწორადაა მოთლილი, ქვედა კი მოტეხილია. ქვა ორადაა გატეხილი.

წარწერა წამოღებულია შატბერდიდან (თურქეთის საზღვრებშია, 22 კმ-ის მანძილზე ართვინის ჩრდ.-აღმოს. ამჟამად უწოდებენ პორტას) ართვინში 1902 წ. მხარის უფროსის შუბინსკის განკარგულებით. ართვინიდან თბილისში ჩამოტანილია და ჩაბარებულია ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების მუზეუმში აკად. ნ. მარის მიერ.

საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ფოტოლაბორატორიაში დაცულია ამ ქვის ფოტო-სურათი, საიდანაც ჩანს, რომ იგი ჩაშენებულ ყოფილა კედელში. სურათს ასეთი წარწერა აქვს: „Порта. надпись в стене частного дома на камне“.

ნ. მარის ქვის პონის ვითარება არა აქვს აღწერილი. ჩანს, რომ იგი სოფ. შატბერდის ერთ-ერთი საცხოვრებელი სახლის კედელში ყოფილა ჩაშენებული, საიდანაც წაუღიათ ართვინში (იხ. ტაბ. XX, სურ. № 1).

ԾՄԻ Կ ღავით ქ[...]
 ԾՆՆԻ ღასი[...]
 ԺԻԺ Զამ [...]
 ՆԵՂ ՆՂգւ[...]
 5. ՆԵԺ Նამ [...]
 ՄՅԻ Մეյիწաղւն.

ლიტერატურა

1. Н. Я. Марр. Дневник поездки в Шавшетию и Кларджетию. Тексты и разыскания по армяно-грузинской филологии, кн. VII, Петербург, 1911 г., стр. 201—202, рис. 64.

19 (117)

ნატეხი რუხი ქვის ფილისა, ზომით 45×66×14,5 სმ. ექვს-სტრიქონიანი ამოკოდვილი წარწერის ფრაგმენტით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 5,5-3×4,5-2,5 სმ.

ქვის ზედა ნაწილში გაურკვეველი რელიეფის სწორკუთხა მოყვანილობის დეტალია შერჩენილი. ფილას ქვედა და მარჯვენა კიდეზე შემოპყვება ამალ-ლებული ბრტყელი ჩარჩო, რომელიც ქვემოთ ძლიერ დაზიანებულია; დანარჩენი ორი გვერდი ჩამოტეხილია და სტრიქონები გადაჭრილია.

ფილა აღმოჩენილია დიდი თონეთის (თეთრიწყაროს რ-ნი—4 კმ მანძილზე მანგლისის აღმოსავლეთით) სამხრეთით მდებარე პატარა ეკლესიის ნანგრევებთან; იგი ვერტიკალურად მდგარა. თბილისში ჩამოტანილია და ჩაბარებული ქ. შ. წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების მუზეუმში ე. თაყაიშვილის მიერ. 1930 წ. სხვა საგნებთან ერთად ის გადმოეცა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმს. (იხ. ტაბ. XV, სურ. № 3).

...ს...

ԹՇ ԽԻԹՇ ՆՆՄԻ
 ԾՇ ՄՄԻՆԻՄՇ ԻՆԻ ԿԻԹ...
 Ե ԸՆԵԻՆ ԻՄՄԻՆ ԺԻՆԻ
 5. ՆԵՄՓՆՁԵՆ ՆՄՆԵ
 ՁԺՆՇԸՇԻ

[სახელი]თა ღმრთისადთა აზა[ტ] და
 შეუვალნია ესე კავთ[ი]ს გლეხნი
 ნადირას ძენი სასოფლოსა სამსახურისაგან.

ე. თაყაიშვილის გადმონაწერით: 1. [...ს....] ქ. სახ[ლი]

ლიტერატურა

1. Е. С. Такашвили. Археологические экскурсии, разыскания и заметки, Тифлис, 1913 г., вып. IV, стр. 130.

20 (119)

ნაცრისფერი ქვის პატარა ფილა, ზომით 26×27×4 სმ., ოთხ-სტრიქონიანი ნაფხაქნი წარწერით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები ნახმარი არაა. ასოების ზომა: 3-21×1 სმ.

ფილა აღმოჩენილია 1938 წ. მდ. ალგეთის მარჯვენა მხარეს, გუდარეხის წყლის შესართავის მახლობლად. ნაპოვნია მიწაში დაახლოებით 2 მეტ-

რის სიღრმეზე, გზის გაქრის დროს. ჩაბარებულია საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში იმავე წელს, სოფ. ხოფისის მცხოვრების ვასო აფციაურის მიერ. (იხ. ტაბ. XXI, სურ. № 1).

ქ უსუ სტ

ჭუტაძე

მუშაქონი

ბაძან ქაქაძე

ქ. ესე სამარხზე მტვირისი

ხუროდს ქმირსად

21 (135)

აგურისფერი ოთხწახნაგა ქვა, ზომით 41×12 სმ. წარმოადგენს ქვა-ჯვარას ფრაგმენტს, — ქვედა მკლავს. ორი წახნაგი გლუვია; დანარჩენთაგან ერთზე რელიეფით გამოყვანილია წიწვოვანი ორნამენტით შემკულ სწორტარიან მედალიონში ჩასმული ექვსკუთრა როზეტი; მეორეზე კი მკრთალად ამოკაწრულია შვიდ-სტრიქონიანი წარწერა. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხეცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოები თანდათან მცირდება. მათი ზომაა $2-1 \times 1$ სმ. ქვის ქვედა ნაწილში გამოკვეთილია ფეხიკვარცხლბეკის ბუდეში ჩასამაგრებლად.

ქვა აღმოჩენილია 1936 წ. ბოლნისის სიონში, გათხრების დროს, „ენიმკის“ ექსპედიციის მიერ (საერთო ხელმძღვანელი აკად. ივ. ჯავახიშვილი, ჯგუფის ხელმძღვანელი ლ. მუსხელიშვილი).

ძეგლი პალეოგრაფიული ნიშნების მიხედვით თარიღდება VI—VII საუკუნით (ლ. მუსხელიშვილი). (იხ. ტაბ. II, სურ. № 3—4).

ხ.ა.

ბ.ჩ.

ქ.უ. ქ.უ.

ც.ა.ხ.

ჩორან. ქრისტე, შეიწყალე ცოდ-შვილითურთ

5. მ.უ.ს.

ბ.ა.ბ.

ბ.

ლ. მუსხელიშვილის გადმონაწერითა და წაკითხვით: ჩორან | ჩორან.

ლიტერატურა

ლ. მუსხელიშვილი, ბოლნისი. „ენიმკის მოამბე“, ტ. III, 1938 წ., თბილისი, გვ. 332-სურ. 16.

22 (139)

მომწვანო ქვის სწორკუთხედიანი ფილა. ზომით $57 \times 27,5 \times 8$ სმ. ფილის პირზე, ზემო ნაწილში, რელიეფით გამოყვანილია ბოლნური ჯვარი, რომლის ქვემოთ ოთხ-სტრიქონიანი წარწერაა ამოკოდვილი. წარწერა კარგადაა დაცული. ფილის ზურგზე, ზემო ნაწილში, ამოკოდვილია სამ-სტრიქონიანი წარწერა. წარწერების ასოები არათანაბარია. ასოების ზომაა $3,5-3 \times 2-1,7$ სმ. ორივე წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხეცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი.

ფილა გატეხილია სამად. მოტეხილი აქვს ზედა მარცხენა კუთხე, ხოლო ჯვრის ჩარჩო დაზიანებულია.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში 1936 წ., გათხრების დროს, „ენიმ-კის“ ექსპედიციის მიერ (საერთო ხელმძღვ. აკად. ივ. ჯავახიშვილი, ჯგუფის ხელმძღვ. ლ. მუსხელიშვილი).

ძეგლი პალეოგრაფიული ნიშნების მიხედვით თარიღდება X საუკუნით (ლ. მუსხელიშვილი). (იხ. ტაბ. VII, სურ. № 1—2).

სსუ სჟნი სნი	ესე საყოფელნი იოანე
ღნიხ თუხნი უც უ	ბოლნელ ეპისკოპოსისანი
ნი სხუა უჟხს	და ვინ სსუად დაეფლას
სჟცუ ნჟღღს	ამასცა, ნუ ეგების.
სსუ სი სი	
ღჟმწნი	ესე ჟუარი შუშანიისი
ხსუ	

ლ. მუსხელიშვილის წაკითხვით: ამასცა ნუ ეგების| ამანცა ნუგბს.

ლიტერატურა

1. ლ. მუსხელიშვილი. ბოლნისი, „ენიმკის მთაბზე“, ტ. III, 1938 წ., თბილისი, გვ. 337—339, სურ. 18—19.

23 (146)

მომწვანო ფერის სწორკუთხოვანი ქვა, ზომით 156×47×59 სმ. შუაში ქვაზე გამოსახული ყოფილა მედალიონში ჩასმული ბოლნური ჯვარი, რომლიდანაც შერჩენილია მხოლოდ ქვემო ნაწილი. ჯვრის ქვეშ სწორხაზოვან ჩარჩოში გამოქანდაკებულია ოთხ-სტრიქონიანი ასომთავრული ხუცურით შესრულებული წარწერა. სტრიქონები შედგება მსხვილი და დაბალტანიანი ლამაზი ასოებისაგან. ასოების ზომა: 4,5-4×6-5,5-4,5-3,5-2,3 სმ. ზოგი ასოს ნაწილი ატკეჩილია. ქვის მარჯვენა ბოლოში პირველი სტრიქონის 23 სმ სრულიად წაშლილია, მხოლოდ უკანასკნელი ასო ჩანს გარკვევით. სხვა მხრივ წარწერის გადარჩენილი ნაწილი შენახულია ძალიან კარგად.

ქვის ზედა ნაწილი, წარწერის ორივე ბოლო და მარჯვენა კუთხეები მოტეხილია. მარჯვენა ზედა კუთხის ნატეხი შეწებებულია, ქვედა კი არა. ამოტეხილია აგრეთვე ქვედა წიბო მარჯვენა მხარეს, ბოლოში.

ძეგლი წარმოადგენს ბოლნისის სიონის ჩრდილო ფასადის აღმოსავლეთით მდებარე კარის ბალავრის ნაწილს და ამასთანავე უძველეს ქართულ დათარიღებულ წარწერას. აღმოჩენილია 1937 წ. ბოლნისის სიონის სარესტავრაციო სამუშაოების დროს. მუშაობას აწარმოებდა კულტურის ძეგლთა დაცვის კომიტეტი.

ძეგლი დათარიღებულია (493 — 494 წ.) (გ. ჩუბინაშვილი). (იხ. ტაბ. I).

სსუ სსუჟნი სსუღღს ო[...]სსუ სსუჟნი სსუღღს[...]
სსუ სსუჟნი სსუღღს ო[...]სსუ სსუჟნი სსუღღს[...]

ნ ტ-ს შინს მ-ზღვრენსეჯეს ირ შუყცზუნ ზს უნს ზ სუსხიოჲ[...]სხ იოჲზღვრენს უღვც ირ შუყც[...]უნ

[შეწევნიოა წმიდ]ისა სამეზისადთა ო[ც წ]ლისა პურო[ზ მეფისა ზე სიქმნა დაწ-
ვეზად] ამის ეკლესიადსაჲ და ათხუთმეტ წლისა შემდგომად განწყუროა ვინ აქა შინა თა-
ყანის ხეცს, ღმერთიან შეიწყალენ, და ვინ აქმის ეკლესიადსა დავით ექისკოპოს[ს]ს
ხოჯლოცოს, იგიცა ღმერთიან შეიწყალენ ამჟინ.

ლ. მუსხელიშვილის გამომონაწერთი: 3. ვინ აქ ვნ ად;

ლ. მუსხელიშვილის წაკითხვით: [შეწევნიოა წმიდ]ისა] სახელითა წმიდისა.

ლიტერატურა

1. ლ. მუსხელიშვილი ო. ბოლნისი, „ენიემის მთაბე“, ტ. III, 1938 წ., გვ. 326—327.
2. Г. Н. Чубинашвили. Болнисский синод, „ენიემის მთაბე“, ტ. IX, 1940 წ., გვ. 69—70.

24 (147)

ღია მწვანე ფერის ქვა, ზომით 33×16×17 სმ. სწორკუთხოვანი სტე-
ლის ნატეხი. მის ერთ გვერდზე რელიეფით გამოყვანილია მედალიონში ჩას-
მული ბოლნური ჯვარი, რომლის ზევით მცენარეული სახით შემკული ტარი-
ანი ჯვრის ხარისხიანი კვარცხლბეგია. მეორე გვერდზე ხარისხებიანი კვარც-
ხლბეგის მკრთალი კვალია, ხოლო მის ქვემოთ შერჩენილია ორ-სტრიქონიანი
გამოქანდაკებული წარწერა. ქვა ამ ადგილას ატკეჩილია და წარწერა მეტად
დაზიანებული. ქვედა სტრიქონში მხოლოდ ერთი ასოს დასაწყისი ჩანს, მეო-
რე სტრიქონის ასოების ქვედა ნაწილები წაშლილია. მესამე გვერდზე ორ-
სტრიქონიანი გამოქანდაკებული წარწერაა. პირველი ასო ნაწილობრივ ატკე-
ჩილია, მეორე სტრიქონის ასოების ქვედა ნაწილი სრულიად წაშლილია. ორივე
წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები ნახმა-
რი არ არის. ასოების ზომა: 3,5×3 სმ.; 4,5×3 სმ. სტელის წიბოებში გამო-
ქანდაკებულია ლილევი. ქვის ქვედა და ზედა ნაწილები მოტეხილია.

ქველი აღმოჩენილია ქვემო ბოლნისის სამ-ეკლესიან ბაზილიკასთან. ჩა-
მოტანილია 1948 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის თანამშრომელთა
მიერ. (იხ. ტაბ. XVIII, სურ. №№ 1, 2, 3).

სქი უხ სუიჯ სქე ვვ მერა
ტხსქი აზგე

25 (154)

მონაცრისფრო სწორკუთხოვანი ქვა, ზომით 69×37×45 სმ. იგი წარ-
მოდგენდა ჯვრის კვარცხლბეგს (გ. ჩუბინაშვილი). ქვის ზედა წახნაგში ამო-
ლებულია სწორკუთხოვანი ბუდე, რომლის ორი გვერდი ჩამოტეხილია. ქვის
პირზე ამოკოდვილია თერთმეტსტრიქონიანი წარწერა, შესრულებული ასო-
მთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა
4,5-4×3,5-2,5 სმ. ქვის მარცხენა და ზედა გვერდი, წარწერის ნაწილი-
თურთ, მოტეხილია.

კვარცხლბეგის მარჯვენა გვერდზე შერჩენილია სომხური წარწერის მკრთა-
ლი კვალი, რომელიც ქართული წარწერის თარგმანს უნდა წარმოადგენდეს.

ქვა აღმოჩენილია მცხეთის ჯვრის ტაძარში 1938 წელს, გვიანდელი კანკელის ჩრდილოეთ ბოლოში, უკანასკნელის დაშლის დროს. თბილისში ჩამოტანილია და ჩაბარებული საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში იმავე წელს ალ. კალანდაძის მიერ.

ძეგლი, მასში მოხსენებული პირების მიხედვით, დათარიღებულია VII საუკ. დამდეგით. (იხ. ტაბ. IV, სურ. № 1).

...[ՄԾ] ՆՔԻՓԸ	
...Ն ՄՄԸԻԿԻ	
...ՆԸ ՇՄԻՂԵԺ	
...ՄԸՁՆԻԸ Մ	[სალოცველ]ად სტეფა[ნოს
5. ...ՄԻՆԻ ԿՄԸ	პატრიკ[ოსი]სა, დემეტრ[ე]
...ՆԸ ՆԸԻԿ	[ჯ]ატოსისა, ა[დ]რნ[ე]რსე
...ՄՄ ԿՈՅԿԸ	ჯ[ატოსი]სა სულ[თა] და
...ՄԸԸԸ ԿԻՈ	ჯորჯ[ե]ს, მ[ათ]თა მეო[ւ]ნ[ա]დ და
...ՄՄ ԳՄԻԸ	ყოვლისა [ს[ან]ლისა მცց[ե]ლა]დ.
10. ...ՆԻԸ ԿԿԻ	
...Մ	

აკად. გ. ჩუბინაშვილის აზრით დასაწყისში უნდა ყოფილიყო კიდევ: „ესე ჯუარი მცხეთისაჲ შევამკვით“ . აკად. აკ. შანიძის აზრით კი „შე-წევნითა ღმთა აღხემართა ჯუარი ესე ...“

ლიტერატურა

1. Г. Н. Чубинашвили. Памятники типа Джвари, Тбилиси, 1948 г., стр. 83—84.
2. Краткий отчет по охране памятников культуры управления по делам искусств при СНК Груз. СС СР, представленный археологом А. Н. Каландадзе о командировке в Джвари. (См. Г. Чубинашвили. Памятники типа Джвари, 1948 г., стр. 42—43).

26 (173)

მოვარდისდრო ქვის ფილა, ზომით 133×80×20 სმ. — სტელა. ფილის ზედაპირზე შუა ნაწილში დაბალი რელიეფით გამოსახულია ხელი; ქვევით ამოკოდვილია გაურკვეველი დანიშნულების ნიშანი (მსგავსი ნიშანი გვხვდება თამარის დროინდელ მონეტებზე და, ოდნავ შეცვლილი სახით, უფრო გვიანი ხანის ფულზე). ამ გამოსახულებას გარს შემოჰყვება ლილვისებური, თაღოვანი ჩარჩო. ჩარჩოს ორივე მხარეს ათ-სტრიქონიანი წარწერაა ამოკოდვილი, რომელიც თავის მხრივ მოჩარჩოებულია შეწყვილებული ლილვით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 2,5×1 სმ. ვარეთა ჩარჩო ალაგ-ალაგ ატკეზილია. სტელის მარჯვენა ზედა კუთხე ჩომოტეხილია.

სტელა აღმოჩენილია სოფ. გუნია-ყალაში (წალკის რაიონში, 7 კმ-ის მანძილზე მის დასავლეთით, მდ. ხრამის მარჯვენა ნაპირას) 1936 წელს „ენი-მკის“ კომპლექსურ-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვ. გ. ჩიტაია). იგი აღმართული ყოფილა სოფლის სამხრეთ უბანში, ყანაში, პირით აღმოსა-

ვლეთისაკენ. მცხოვრებთა მიერ მიჩნეული ყოფილა სალოცავად. ჩამოტანულია და საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში ჩაბარებული იმავე წელს გ. ჩიტაიას და მეცნ. თანამშრომლის ნ. რეხვიაშვილის მიერ.

ძეგლი, მასში მოხსენებული პირების მიხედვით, თარიღდება 1207—1212 წწ. (იხ. ტაბ. XII, სურ. № 1—2).

სქუნი ია	4-9-10-7	სახელით[ა] ღმრთისად[თა], ბრძანებითა
მის სეცაძ	6 მძაძ	[ღმრ]თის[ა] სწოროთ[ა] თამარის და გიორგიხით[ა]
7-1-10-6	8-5 ხაქ-1	ჭყონდიდელის, ზაქარია, შალვ[ა],
1-7-1-1-1	9-1-5-6-6	ოვს[ი]ემ[ა], ვაჩესითა, ყუულაბაძს
1-1-1-1-1	5. 1-1-1-1-1	მოჭირვებითა, სანაბაძს ძისა ინაძსა
1-1-1-1-1	1-1-1-1-1	ველით[ა] დაისუა ველი ესე ღმრთის[ა]
1-1-1-1-1	1-1-1-1-1	სწორთა შეფეთ-შეფის[ა]
1-1-1-1-1	1-1-1-1-1	გიორგისი.
1-1-1-1-1	10. 1-1-1-1-1	

3. ინგოროყვას და ლ. მუსხელიშვილის წაკითხვით: ვაჩესითა] ივანესითა...

ლიტერატურა

1. გ. ჩიტაია და ვ. ბარდაველიძე. ქართული ხალხური ორნამენტი, გვ. 19 (წაკითხვა პ. ინგოროყვასია).
2. ლ. მუსხელიშვილი. თორელთა გენიალოგიის ცდა, საქართველოს მუზეუმის მოამბე, ტ. X—B, გვ. 36.
3. ა. ბაქრაძე. XIII ს. წარწერა გუგუთა-ყალადან. აკად. ს. ჯანაშიას სახ. საქართველოს სახ. მუზეუმის მოამბე, ტ. XVII—B, გვ. 219.

27 (178)

თეთრი ქვის კვადრატული ფილა. ზომით 38×38,5×5 სმ. ზედაპირზე ამოკოდვილია ცხრა-სტრიქონიანი მხედრული წარწერა. განკვეთის ნიშნები არ იხმარება. ასოების ზომია: 4-2,5×1-0,8 სმ. წარწერის გვერდებზე, მთელ სიმაღლეზე, ამოკოდვილია მცენარეული ორნამენტი.

ქვა წამოღებულია სოფ. მილახვიანიდან (მდებარეობს დუშეთთან, მის სამხრეთით, ორიოდე კმ-ის დაშორებით). ფილა ჩასმული ყოფილა ქილაშვილების ციხე-დარბაზის ჩრდ. კედელში, ალაყაფის კარის თავზე. თბილისში ჩამოტანილია 1947 წ. საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტის ქართული ეთნოგრაფიული ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვ. გ. ჩიტაია).

ძეგლი დათარიღებულია 1800 წლით. (იხ. ტაბ. XXVIII, სურ. № 1).

ქ. უოვლისა საქართველომან შეფისა ირაკლი მეორისა ძისა ვახტანგ აღმაშენისა გულითადმან მონამან ქილაშვილმან ბაბანას შვილმან მილახვიანმან, სამთა თემთა მოურავმან და რუსეთის გზის მცველმან, გლახამ აღვაშენე ციხე და გალავანი ესე და მას შინა სახლი ღისა და სახლიცა ჩემნი მოვამგდგვალენ, რათა მას შინა იდიდებოდეს ღმერთი და მის მიერ იცვებოდენ შვილნი და სახლეულნი ჩემნი. სრული იქნა მისს ღწესსა ქესსა ჩუქესსა უპმ.

რუხი ქვის ფილის ნატეხი, ზომით 108×65×18 სმ., ასომთავრული ხუცურით შესრულებული წარწერის სამ-სტრიქონიანი ნაწყვეტით. ასოები მსხვილია, კუთხოვანი და ტლანქად ამოკვეთილი. განკვეთის ნიშნები ნახმარი არაა. ასოების ზომა: 11×5 სმ. ფილის ზედაპირი უსწორმასწოროა და ყველა გვერდი მოტეხილია. ზედა სტრიქონში შერჩენილია ორი თუ სამი ასოს კიდური.

წარწერა აღმოჩენილია სოფ. ახალისოფლის (თეთრიწყაროს რ-ნი, დაახლოებით 7 კლ-ის მანძილზე მანგლისის სამხრ.-დასავლეთით) ძველი ეკლესიის გალავანში. თბილისში ჩამოტანილია 1947 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლების ნ. რეხვიაშვილისა და ირ. ქავთარაძის მიერ (იხ. ტაბ. XX, სურ. № 2).

სტუზი სახლი
I ზეცხ ი ვარ

რუხი ქვის ნატეხი, არქიტექტურული დეტალით. ზომით 45×45×18 სმ. ქვის ქვემო ნაწილში, მარცხენა მხარეს გამოქანდაკებულია ლილევი. მის მარცხნივ ჯვრის მარჯვენა და ზედა მკლავის ნაწილია შერჩენილი, მარჯვნივ კი მხოლოდ მარცხენა მკლავისა. ზედა ნაწილში ამოღებულ სიბრტყეზე ოთხ-სტრიქონიანი ამოკოდვილი წარწერის ფრაგმენტია, შესრულებული ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები ნახმარი არ არის. ასოების ზომა: 4-3-2×2-1,5 სმ. ზედაპირი მქისეა და წარწერა ცუდად ჩანს. გარდა ზემო გვერდისა ქვის ყველა გვერდი მოტეხილია. მოტეხილია აგრეთვე წარწერის დასაწყისი.

ქვა აღმოჩენილია სოფ. ახალისოფლის (თეთრიწყაროს რ-ნი, დაახლოებით 7 კმ-ის მანძილზე მანგლისის სამხრეთ-დასავლეთით) ძველი ეკლესიის გალავანში. თბილისში ჩამოტანილია 1947 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლების ნ. რეხვიაშვილისა და ირ. ქავთარაძის მიერ (იხ. ტაბ. XX, სურ. № 3).

ყზუს

სტუნიცი

ზღვრე ცხობ

ჰჰნი

[...] ყოვლისა [...]საისათუნ [შენ]ღობა ჟავთ [...]
მამანო.

რუხი ფერის სწორკუთხოვანი ქვა. ზომით 136×44×34 სმ. ზედაპირზე, ქვემო ნაწილში, ამოკოდვილია სამ-სტრიქონიანი ასომთავრული ხუცურით შესრულებული წარწერა. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 5×5×3 სმ. ქვის მარცხენა ნაწილში ზედაპირი გამოთვლილია და სტრიქონების ბოლო მკრთალად ჩანს. ქვა გატეხილია ორად.

უმრავლესთა: დამტყვენელ: ქ-ეს:

აქათ ჩღნე ქეს: უმღ

ჩენ, მუხრანის ბატონმან და სახლთუხუცესმა, პატრონმა კონსტანტინემ აღვაშენე გადავანი ესე შიოსუბანისა ბურჯებითა და ამა ბურჯს უწოდე მამა ბურჯი, ვინათჳან უღიღეს არს სსვათა ბურჯთა და უმრავლესთა დამტყვენელ, ქრისტეს აქათ ჩღნე, ქორონიკონს უმღ.

32 (195)

რუხი ქვის ფილის ნატეხი, ზომით 56×75×6,5 სმ., ამოკოდვილი წარწერის სამ-სტრიქონიანი ნაწყვეტით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით, განკვეთის ნიშნებად ნახმარია ორი წერტილი. ასოების ზომაა 16,5×8×9-4 სმ. ფილის მარჯვენა გვერდი სწორადაა მოჭრილი, დანარჩენი ჩამოტეხილია. მარცხენა ზედა კუთხეში ზედაპირი ატკეჩილია და წარწერა წაშლილი. უკანასკნელი სტრიქონის ასოები შუაზეა გაჭრილი.

ქვა აღმოჩენილია თეთრიწყაროს სამხრ.-დასავლეთით ათიოდე კმ-ის დაშორებით, მდ. ხრამისა და ტორნის ხევის შესართავთან, სოფ. სამღერეთის მახლობლად მდებარე მონასტრის ნანგრევებში. ქვა იღვა ჩრდილოეთის კედლის ძირას. იგი ჩამოტანილია და საქართველოს მუზეუმშია ჩაბარებული 1949 წ. აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტის ქვემო ქართლის ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვ. აკად. ნ./წ. ნ. ბერძენიშვილი).

ძეგლი პალეოგრაფიული ნიშნებით დათარიღებულია XIII საუკუნით (ირ. ციციშვილი). (იხ. ტაბ. XIV, სურ. № 1).

„**ქსტეფანე**“

ქსტეფანე: **ქსტეფანე** „გამოსლგ[...] ცრაპეზისა მამუნ[გებლი] ჩი უოვლად-
[ხ-] [მ-]“

ირ. ციციშვილის წაკითხვით: [გა]მოსლგ[ე] გამოსლვად;

ლიტერატურა

1. ირ. ციციშვილი. „მონასტრის“ არქიტექტურული კომპლექსი, „მიმოზიღველი“, ტ. II, გვ. 277-299.

33 (196)

რუხი ქვის ლოდი, ზომით 70×30×50 სმ. მის ცალ გვერდზე შერჩენილია ერთ-სტრიქონიანი წარწერა, რომელიც შედგება ტლანქად ამოკოდვილი ასოებისაგან. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 17×13×11-5 სმ.

ქვა აღმოჩენილია მონასტრის ნანგრევებში, რომელიც მდებარეობს მდ. ტორნის მარცხენა ნაპირზე (თეთრიწყაროს რ-ნი, ამჟამად ტორნის უწოდებენ ასლანკას), სოფ. ჯივრასენის ჩრდილოეთით ორიოდე კმ-ის მანძილზე. ქვა ჩაშენებული იყო გვიანდელი სამონასტრო ნაგებობის სამხრ.-აღმოსავლეთის კედელში. ჩამოტანილია და ჩაბარებული საქართველოს მუზეუმში 1949 წ. აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტის ქვემო ქართლის ექს-

ჩუქნ რ ძუ ნიკოლოზ ერისთავი ქე

34 (197)

რუხი ფერის ბალავრის ქვა, ზომით 90×50×46 სმ., ქვემოდან თაღისებურად გამოკვეთილი, ხოლო ზემოდან—ორქანობიანი. ქვის ზედაპირზე, შუაში, გამოქანდაკებულია ჯვარი, რომლის ორივე მხარეს სამ-სტრიქონიანი წარწერაა ამოკოდვლილი. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 5-2×3-1,5 სმ. ქვის ზედაპირს კონტურზე ჩარჩოდ მოჰყვება ამოკოდვლილი ხაზი. მარჯვენა ნაწილში ზედაპირი დაზარებულია და ალაგ-ალაგ ატეჩილი, რის გამოც წარწერა დაზიანებულია.

ქვა აღმოჩენილია მონასტრის ნანგრევებში, რომელიც მდებარეობს მდ. ტორნის მარცხენა ნაპირზე (თეთრიწყაროს რ-ნი, ამჟამად მდ. ტორნეს ეწოდება ასლანკა), სოფ. ჯივრაშენის ჩრდილოეთით, ორიოდე კმ-ის მანძილზე იგი ჩაშენებული იყო ერთ-ერთი სამონასტრო ნაგებობის აღმოსავლეთის კედელში. ჩამოტანილია და საქართველოს მუზეუმშია ჩაბარებული 1949 წ. აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტის ქვემო ქართლის ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვანელი აკად. ნ./წ. ნ. ბერძენიშვილი).

ძველი პალეოგრაფიული ნიშნებით თარიღდება XIII საუკ. (იხ.ტაბ. XIV, სურ. № 2).

ქ რ ლ

ქ რუხუნს რუხუნს
ჩუქნუნს...
ჩუნს ჩუნს[ხ]

ზუღ[...]
ჩ...ღ...
ჩიზ

წმიდა გიორგი

ქ. ტრაპეზისა ამის მ[აშ]ენებელსა [...] ქესა ნიკოლოზს ჯგო [.....]ღ ნ...გო [...] [...] ლთა

35 (198)

რუხი ქვის სწორკუთხედიანი ფილა, ზომით 104×38×15 სმ., ამოკოდვლილი წარწერის ხუთსტრიქონიანი ნაწყვეტით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 7×4-5 სმ. ქვის ზედა და მარჯვენა გვერდი ჩამოთლილია და ასოები გადაჭრილი.

ქვა ეკუთვნის ორთაშუას ეკლესიას, რომელიც მდებარეობს სოფ. დაღეთ-ხაინის (თეთრიწყაროს რ-ნი, მდებარეობს თეთრიწყაროდან აღმოსავლეთით 6 კლმ. მანძილზე) ჩრდილოეთით ერთი კილომეტრის მანძილზე. ჩაშენებული იყო სოფ. დაღეთ-ხაინის თახაძედროვე ნაგებობების კიბეში. აღმოჩენილია 1949 წ. აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ინსტიტუტის ქვემო ქართლის ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვ. აკად. ნ./წ. ნ. ბერძენიშვილი). საქართველოს სახელ-

მწიფო მუზეუმში ჩამოიტანეს იმავე წელს მუზეუმის მეცნიერმა თანამშრომლებმა პ. ზაქარაიამ და ს. ბოლქვაძემ (იხ. ტაბ. XV, სურ. № 1).

რქო პყს
 ყზუზ უზუს სეზს
 ქუს ოუს სთხ პყრ
 უნს უ ლქტუ ოტხუზ
 უნი ინი პყდ პყდ უზუდ

[მ]ფ[ე]თ[ა]-მ[ე]ფ[ისა] [...]კვლ
 ეკლეს[ისა] სახელს[ა] წმიდის[ა],
 ოდეს სმლ[ია] მეფემან [...]დნს დ[ა]
 გაქცია უპლეველ[ი], [ადი]დენ
 ღმერთიან მეფეთ[ა]-მეფ[ე] შუჲ

36 (199)

რუხი ქვის სწორკუთხედიანი ფილა, ზომით 74×40×14 სმ, ამოკოდვილი წარწერის ორ-სტრიქონიანი ნაწყვეტით. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 6-5×6-4 სმ. წარწერა შერჩენილია ფილის ქვედა ნაწილში. ქვედა ნაპირი ჩამოთლილია და წარწერა ცერადაა გადაქრილი. ჩამოთლილია მარჯვენა გვერდიც. დანარჩენი ორი გვერდი ჩამოტეხილია.

ქვა ეკუთვნის სოფ. დაღეთ-ხაჩინის (თეთრიწყაროს რ-ნი, მდებარეობს მისგან აღმოსავლეთით, 6 კმ-ის მანძილზე) ჩრდილოეთით ერთი კმ-ის მანძილზე მდებარე ორთაშუას ეკლესიას. ჩაშენებული იყო სოფ. დაღეთ-ხაჩინის თანამედროვე ნაგებობის კიბეში. აღმოჩენილია 1949 წ. აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის, ინსტიტუტის ქვემო ქართლის ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვ. აკად. ნ./წ. ნ. ბერძენიშვილი). საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში ჩამოიტანეს იმავე წელს მუზეუმის მეცნიერმა თანამშრომლებმა პ. ზაქარაიამ და ს. ბოლქვაძემ (იხ. ტაბ. XV, სურ. № 2).

ქს-ოფუჩ ქმს-ოფვა ე
 7

37 (200)

რუხი ფერის ბალავრის ოთხკუთხა, ზევიდან მორკალული ქვა, ზომით 178×93×35 სმ. მას გარშემო ამაღლებული ჩარჩო შემოაყვება. შუაში ნახევარფარგლოვანი ლილეისებრი ჩარჩოა, რომლის ორივე მხარეს თითო ჯვარია გამოქანდაკებული. ორივე ჯვრის მკლავებს შუა თითო კოპია. ჩარჩოს თავზეა ჯვარი, ვარსკვლავისებურ ჩარჩოში ჩასმული ორ-ორი კომით მის ორივე მხარეს. შიდა ჩარჩოს შუაში, მთელ სიმაღლეზე გამოქანდაკებულია ჯვარი, რომელიც დაბალ კვარცხლბეკზე დგას. ჯვრის ორივე მხარეს სამ-სტრიქონიანი ასომთავრული ხუცურით შესრულებული წარწერაა ამოკოდვილი. ასოების ზომაა 10-8-7×5-4-3-2,5 სმ. ქვა კარგადაა დაცული, ზედაპირი მჭისეა.

ქვა აღმოჩენილია სოფ. დაღეთ-ხაჩინში (თეთრიწყაროს რ-ნი, მდებარეობს 6 კმ-ის მანძილზე მის აღმოსავლეთით) აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის ინსტიტუტის ქვემო ქართლის ექსპედიციის მიერ (ხელმძღვ. აკად. ნ./წ. ნ. ბერძენიშვილი) ე. წ. „ალალოს“ ეკლესიის ნანგრევებში, რომელიც მდებარეობს სოფლის ჩრდ.-დასავლეთით ერთი კმ-ის მანძილზე. იგი

რუხი ფერის სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით $56 \times 46 \times 13$ სმ. ფილის გარემო ორმაგი ჩარჩო შემოჰყვება, გარეთა—ლილვისებური, შიდა—ბრტყელი. ჩარჩოებში გამოქანდაკებულია ჯვარი დაბალი საყრდენით. ჯვარს ცენტრში გამოკვეთილია კოპი. ქვედა მკლავის ორივე მხარეს სამ-სტრიქონიანი წარწერაა ამოკოდვილი. ჯვრის ზედა მკლავის ორივე მხარეს ამოკოდვილია მარჯვნივ ორი, ხოლო მარცხნივ სამი ასო. წარწერები შესრულებულია ასომთავრული ხეცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა $4,5 \times 3-1,5$ სმ.

ძეგლის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XXI, სურ. № 2).

**XI კნი
Iძონს შნი ინ
ქნი უნი იჟჷტჷი ტ
თღნი სჷჷჷიღ.**

ჯუარი ქრისტესი. იორღანეს შეუნ-
ღვენ ღმერთმან, რომელმან ესე უჷმა-
რი ადგილი სავმარ ყო

თეთრი ქვის ფილის ნატეხი, ზომით $28 \times 45 \times 12$ სმ. ფილის ზედა ნაწილში გამოქანდაკებულია მცენარეული ორნამენტი. მის ქვევით ამოკოდვილი წარწერის ერთი სტრიქონია შერჩენილი. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხეცურით. განკვეთის ნიშნებად იხმარება ორი წერტილი. ასოების ზომაა $6 \times 3,5$ სმ. ფილის სამი გვერდი ჩამოტეხილია. წარწერა დაზიანებულია, განსაკუთრებით უკანასკნელი ორი ასო.

ძეგლის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XXI, სურ. № 3).

IGHI: Iქინ იოვ:გვრნ

მოყვითალო ქვის სწორკუთხოვანი ფილის ნატეხი, ზომით $43 \times 49 \times 13$ სმ. ფილის ზედაპირზე ამოკოდვილი წარწერის ათ-სტრიქონიანი ნაწილია შემორჩენილი. ასოების ზომაა $3-2,5 \times 2,5-1,2$ სმ. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხეცურით. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. ქვის მარცხენა მხარე სრულიად ჩამოტეხილია. მარჯვენა გვერდში პატარა ოთხკუთხი ფოსოა ამოღებული. უკანასკნელი სტრიქონი თითქმის მთლიანად წაშლილია ქვის ატეჩის გამო.

ძეგლის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

ძეგლი, მასში მოხსენებული პირების მიხედვით, უნდა დათარიღდეს XII საუკუნით (იხ. ტაბ. XIII, სურ. № 2).

...შს ტიშთ ჸჷღუნ: ჸიუნტ თ შისქჷი უს[უ]
...ა უნიყნი: თ ვნი: ზჷიღუნნი: თ ინიღტ უნიუნუნს

ქვები ჩასმული ყოფილა სოფ. ბიეთის (სტალინირის რ-ნი, მდებარეობს სტალინირის დასავლეთით 20 კმ-ის მანძილზე) მღვიმის ეკლესიის აღმოსავლეთ კედელში. თბილისში ჩამოტანილია 1912 წ. ე. თაყაიშვილის და მ. კალაშნიკოვის მიერ.

წარწერა გადმოწერა და წაიკითხა ხელოვნ. მეცნ. კანდ. რ. მეფისაშვილმა. (იხ. ტაბ. VII, სურ. № 3).

ქ 1 ზ 1 [...] ო ვ ზ მ ო ო ო
 ო 1 1 1 ო 1 ო 1 ო 1 ო
 ვ ხ ს ო ო ო ო [...] ო 1 ო ო
 ო ო ო ო ო ო [ო ო] ო ო ო ო
 5. ო ო ო ო ო ო [...] ო ო ო ო
 ო ო ო ო ო ო [...] ო ო

ქრისტე, მე[უფე]ო ყოველთაო, აღ[ი]ღე ერისთავთ-ერისთავი მოხე, ძე ბაკ(?) უანაე-
 ლისაჲ უ[ა]ლი და პატრონი [ამის] წმიდისა ეკლესიისა [და]მცვე წმიდა ემლესმე [...] ყო-

45 (240/20)

მოყვითალო, მიხაკისფერი ქანგით დაფარული ქვის პატარა სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით 24×27×5 სმ. ზედაპირზე ამოკოდებულია ეგვიპტო-ნიანი მხედრული წარწერა. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. წარწერა კარგადაა დაცული. ასოების ზომაა 4,7-2,2-3,8×1,2-0,9-07 სმ.

ქვა ჩასმული ყოფილა თბილისში მდებარე თუმანიშვილისეული მარნის კედელში, კარის თავზე. იგი ინახებოდა საეკლესიო მუზეუმში, საიდანაც 1930 წ. სხვა საგნებთან ერთად გადმოეცა საქართველოს მუზეუმს.

ძველი დათარიღებულია 1762 წ. (იხ. ტაბ. XXVI, სურ. № 1).

- ქ. ჩვენ, თუმანისშვილმა ცდილელ მიტრაპოლი
 ცმა ქრისტეფორემ, ეს ზედაშის მარანი აღვაშენე. ვისა
 ც ამ მარნიდამ ზედაშე ან ღვინო მოგერთვა
 სთ, ან ეს წერილი აღმ[ო]კითხნოთ და ცოდვის
 5. შენლობა გვიბძანოთ, თქვენც თქვენის
 ცოდვის შენლობა გიბძოძოსთ დმერთმან, წელსა ჩდმ

ბროსეს წაკითხვით: თუმანისშვილმა| ტუმანოვისშვილმა; აღვაშენეთ| აღვა-
 შენე; ვისაც| ვისიც; მარნიდამ| მარნიდამან; გვიბძანოთ| გვიბძოძოთ;
 გიბძოძოსთ| გებძოძოსთ.

3. იოსელიანის წაკითხვით: თუმანისშვილმა| თუმანიშვილმან; ტფილელ|
 თბილელ; მიტრაპოლიტმა| მიტროპოლიტმან; ქრისტეფორემ| ქრისტე-
 ფორემან; ეს ზედაშის| ესე ზედაშისა; აღვაშენეთ| აღუვაშენეთ; მარ-
 ნიდამ| მარნიდამან; ღვინო მოგერთვასთ| ღვინო მოგართუასთ; ცოდვის|
 ცოდვისა; გვიბძანოთ| გვბძოძეთ; თქვენც თქვენის| თქუენც თქუენის;
 ცოდვის| ცოდვისა; გიბძოძოსთ| გებძოძოსთ.

ლიტერატურა

1. M. Brosset, Voyage archéologique, Rapp. VI, p. 125.
2. П. Иоселиани. Описание древностей города Тифлиса. Тифлис, 1866 г., стр. 188—189.

46 (241)

მოყვითალო ქვის ხუთგვერდა ფილა—საფლავის ქვა, ზომით 29×24×11,5 სმ. მას გარშემო ჩარჩოდ შემოკვეება წვრილი ზოლი. ზედა ნაწილში ამოკოდვილია ქერობინის გამოსახულება, ჩასმული სამკუთხა ჩარჩოში. მის ქვემოთ ექვს-სტრიქონიანი მხედრული წარწერაა ამოკოდვილი. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 2,5×1,0-0,7 სმ. ფილა ორდაა გატეხილი. მესამე და მეოთხე სტრიქონის ბოლო ასოები ჩამოტეხილია.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

ძეგლი დათარიღებულია 1832 წ. (იხ. ტაბ. XXVIII, სურ. № 2).

მეფის ირაკლის აქიმაშის
ოცხე კარაევის მუდლქ
ელისაბედ გარდავიცვალქ
ამიერ სოფლათ. გთხოვთ [ღ'თის]

5. გულისათვის, ვინც წა[ი]კითხოთ,
შენდობა მიბძანეთ, წელსა 1832 ქ'ის ა[ქეთ]

47 (242)

თეთრი ქვის სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით 18×27×10 სმ. ფილას სამივე მხრივ წვრილი ჩარჩო შემოკვეება, რომლის შიგნით ამოკოდვილია ოთხ-სტრიქონიანი მხედრული წარწერა. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია სამი წერტილი. ასოების ზომაა 2,5-3,5-4,7×2,5-1,2-1,0 სმ. ქვის კიდეები დაზიანებულია და ნაწილობრივ ჩამოტეხილი. ქვედა სტრიქონი ალაგ-ალაგ წაშლილია.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XXV, სურ. № 1).

ქ. მოისხენე, უფალო, ყოვლად
უღირსი:• მონა შენი:• ურ
ზნელი ევდემოზ სა
ყდრისა ამის მაშენ[ებელი]

48 (243)

მოყვითალო ქვის კვადრატული ფილა—საფლავის ქვა, ზომით 19,5×19×5,5 სმ. ზედაპირზე ამოკოდვილია ხუთ-სტრიქონიანი მხედრული წარწერა. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 4-2,5-2×0,7-0,5 სმ. წარწერა კარგადაა დაცული.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

ძეგლი დათარიღებულია 1782 წლით (იხ. ტაბ. XXVII, სურ. № 1).

ქ. მივიცვალენით და აქა და-
ვევლენით მე, დავით შვედლის
ასული ქეთევან, და სასურველი
ასული ჩემი მარიამ, და ვითხო
ნ. ვთ შენდობას, ქ'კს უო

49 (244)

მოყვითალო ქვის სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით 47×64,5×5 სმ. ზედა-პირზე ამოკოდვილია თერთმეტ-სტრიქონიანი, ლამაზად ნახაზული მხედრული წარწერა. განკვეთის ნიშნებად ალაგ-ალაგ ნახმარია ორი წერტილი. ასოების ზომა 3-4×1,0 სმ. ფილის გვერდები ცერადკვეთილია, გარდა მარჯვენა გვერდისა, რომელიც ჩამოტეხილია. ფილა სიმადაა გატეხილი.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

ძეგლი დათარიღებულია 1763 წ. (იხ. ტაბ. XXVI, სურ. № 2).

ქ. დიღება, შადლობა და თაყუანისცემა სამრიცხვთ ერთნაწილოვანება[ს]ა. უთა წინა განმგებელსა და მმართველსა, რომელი გულად უღებს უთა ჩემ ცვირთმძიშეთა, ვითარ მოსნედა ჩემ ზედაცა და ღირს მყო თაყუანისცემად სამგზის წმიდასა

აღდგომასა და აღთქმისა ქვეყანასა და ყოველთა მუნებურთა თაყუანისაცემელთა ადგილთა. და კვალად მომაქცია მშო.

ბელსა ჩემსვე ქვეყანასა და გულს მიღვა მე აღშენებ[ქ]ად სახლი თუხი, ეკლესია ესე, სახელსა ზედა წმიდათა ყოვლად ქებულთა ათორ[ქ]მეტთა მოციქულთასა ეამსა სახელოვანისა, ზეამაღლებულისა სრულიად ქართველთ მეთვის ირაკლისსა, და ღირს-მყოცა შესრულებად სიურმოთვან აღთქმულისა წა[ღ]ილისა ამის ჩემისა მე, უნლო, უღირსს მონასა, ტომად ვიდრემე ქართველთ მ[ე]ციქულის მწიგნობართუხუცესის ქეს თუმანისუვილს, მროველყოფილს ტფილელს [ქ]რისტეფორეს მოსახსენებულად სულისა ჩემისა და აღსაჯოცელად ბრალთა ჩემთა. [მ]წილველნ[ო], აღმოამკითხველ

ნო, შენდობას გვაგები ყოველთა. მგისს კ ქ'კს: უნ: წელსა ქ'სით [ჩ]ლდგ.

50(245)

მოყვითალო ქვის ფილის ნატეხი, ზომით 34×36×6,5 სმ. მასზე შერჩენილია ამოკოდვილი წარწერის ორ-სტრიქონიანი ნაწყვეტი. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია ორ-ორი წერტილი. ასოები მაღალია, მათი ზომაა—14×3,7-2,5-2 სმ. წარწერის მარჯვნივ ამოკოდვილია ჩარჩოს ხაზი. ასეთივე ხაზია გაცვლებული სტრიქონების პარალელურად მათ შორის. ფილის ქვედა და მარცხენა გვერდი ჩამოტეხილია, რის გამოც ქვედა სტრიქონის ასოები შუაზეა ვადაპირილი.

ძეგლის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XXII, სურ. № 2).

ⴒⴓⴚⴗ: ⴒⴚ: ⴚⴓ ⴒⴓⴚ: ⴒⴓⴚ ვიუვ და აწ მიწა ვიქ[მენ]

51 (246)

მოყვითალო ქვის ფილა, ზომით $35 \times 24 \times 7,5$ სმ. მასზე შერჩენილი ამოკოდვილი წარწერის ორ-სტრიქონიანი ნაწყვეტი. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია ორი წერტილი. ასოები მაღალია, მათი ზომაა $13,5-8,5-7 \times 5,5-4-2$ სმ. წარწერის მარცხნივ ჩარჩოს ხაზია ამოკოდვილი. ასეთივე ხაზია გავლებული სტრიქონების პარალელურად. მათ შუა, ქვის მარცხენა და ქვედა გვერდი ჩამოტეხილია. ზედა გვერდში ძვიდვა ამოღებული. ფილის ზედაპირი ატეჩილია და წარწერა ნაწილობრივ დაზიანებული.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XXII, სურ. № 1).

შენიშნა: [შნა][ო.ღ.ტ] იხილოთ [შენდ][ოზა]

52 (255)

მოვარდისფრო ქვის ფილის ნატეხი, ზომით $38 \times 33 \times 12$ სმ. მის ზედაპირზე შემორჩენილია ცერადკვეთილი წარწერის სამ-სტრიქონიანი ფრაგმენტი. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია სამი წერტილი. ასოები მაღალია. მათი ზომაა $10 \times 3,5-2,5$ სმ. ნატეხი ორადაა გახეთქილი. ფილის ზედა გვერდი ჩამოტეხილია. მარცხენა გვერდი სწორადაა ჩამოთლილი და სტრიქონი გადაკვეთილია. პირველი და მეორე სტრიქონის ზედა ნაწილი ჩამოტეხილია.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობა არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XXII, სურ. № 3).

<p>იღ ახ: [ა-ღ]ფხ [ა]ღ ღტ სპა[ა] სხს: ტპს შ-მხ</p>	<p>[...]ით[...]გს [მე]ფის ვ[სხ]ტანგ ზა სიმართლე სულისა ამის მათის[ა]</p>
--	--

53 (256/99)

რუხი ქვის ფილა, უსწორო ოთხკუთხედი მომრგვალებული კუთხეებით. ზომით $32 \times 27,5 \times 10,5$ სმ. ზედაპირზე ამოკოდვილია თხლად ფართო კიდევებიანი ჯვარი. მკლავებში ორისი არეები შეესებულა ნაფხაჰნი წარწერით, რომელიც შესრულებულია ასომთავრული ხუცურით. ასოები არათანაბარია. შედგება უსწორმასწორო ხაზებისაგან და ძლიერ მკრთალია. განკვეთის ნიშნები ნახმარი არ არის. ასოების ზომაა $2,5 3,5 \times 1,5-0,5$ სმ, ქვედა მარჯვენა კუთხე მოტეხილია.

ქვა ინახებოდა საეკლესიო მუზეუმში, საიდანაც 1930 წ. გადმოეცა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმს სხვა საგნებთან ერთად (იხ. ტაბ. XXII, სურ. № 4).

<p>ქი [ა]ღ სტ</p>	<p>ღსწი შტ[...]ახს</p>	<p>ქრისტე, შეიწვალე, განუსუენე სულსა შა[...]რს.</p>
--------------------------------	-------------------------------------	--

თეთრი ქვის ფილის ნატეხი, ზომით 28×26,5×9 სმ. მის ერთ პირზე გამოქანდაკებულია ორმაგ ლილეზე დაყრდნობილი კუწუბოებიანი თალი. არე თალის ქვევით შევსებულია ოთხ-სტრიქონიანი ცუდად შესრულებული და ძნელად გასარკვევი წარწერით. ფილის ზედა მხარე ატკეჩილია და თალის უმეტესი ნაწილი წაშლილი.

ფილის მარჯვენა წახნაგზე ასეთივე თალია გამოქანდაკებული. მხოლოდ გაცილებით ვიწრო. თალის წვერში ინასკვება და ორმხრივ იშლება მცენარეული ორნამენტი. თალის ქვეშ ამოკოდვილია ისეთივე სამსტრიქონიანი წარწერა, როგორიც წინა გვერდზე. ამ წახნაგის გვერდები ძლიერ დაზიანებულია და ნაწილობრივ ჩამოტეხილიც. მარჯვენა ზედა კუთხე მოტეხილია.

ფილის მარცხენა წახნაგი ძლიერ დაზიანებულია. იგი ისევე ყოფილა დამუშავებული, როგორც მარჯვენა. თალის შიდა არეში შერჩენილია სამსტრიქონიანი წარწერა. ზედა ორივე კუთხე მოტეხილია.

ფილის მეორე ფართო წახნაგი ისეთივეა, როგორც პირველი, მხოლოდ თალის ქვეშ გამოქანდაკებულია ჯვარი კოპით შუაში. ჯვრის ორივე მხარეს ქვემოთ რვა-ფურცლიანი ვარდულეებია. ჯვრის ზემოთ ერთ-სტრიქონიანი წარწერაა. ამ ადგილას ქვა ატკეჩილია და წარწერა ძლიერ დაზიანებული.

ფილის ქვედა ნაწილი სრულიად მოტეხილია. წარწერები შესრულებულია მხედრულით. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია ორი წერტილი. ასოების ზომაა 4×3-1,5×2,5 სმ.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XXIV, სურ. №№ 1, 2, 3, 4).

ქრისტე	ოფ	მკ
ლო შეიწ	ალ	ით
ლე სოლი	ძეო	ხავ
		სა

ქრისტე ღმერთო, შეიწ[ვა]ლე სული
უფალ[ო] ქეო
მკითხავსა

თეთრი ქვის კანკელის კუწუბოებიანი თალის ნატეხი, ზომით 38×41×16 სმ. ქვედა ნაწილში შერჩენილია კუწუბოს ძირი, რომელზედაც კონცენტრული წვრილი ღარებია ამოღებული; მის თავზე გრებილი ლილეია, მარცხენა კიდეზედაც ასეთივე ლილვის ნაწილია. ამ ლილვის მარჯვნივ ორი ერთმანეთისაკენ პირშექცეული მცენარეული ორნამენტია გამოქანდაკებული. ქვის ზედა კიდეზედაც ყოფილა ლილე, რომლის მცირე ნაწილი შერჩენილია მარჯვენა კუთხეში. მცენარეულ ორნამენტს ზემოთ ამოკოდვილია ერთ სტრიქონიანი ასომთავრული ხუცურით შესრულებული წარწერა, ჩახლართული და კიდურწერტილოვანი ასოებით. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია ორი წერტილი. ასოების ზომაა 8-7,5×6,5-2,5 სმ. ქვის ზედა წიბო, მარჯვენა გვერდი და აგრეთვე ქვედა მარცხენა კუთხე მოტეხილია.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ გვეპოვება (იხ. ტაბ. XV, სურ. № 4).

[...] **ՄՇ ՄՇԻՎԵՐԻ ՕՍԻԹ** [...] და ლამყარენ ორთ[ავე] შინა ცხორებასა]

56 (287)

ნაცრისფერი ქვის სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით 78×66×16,5 სმ. ზედაპირზე ფილის კიდიდან კიდემდე გამოქანდაკებულია ჯვარი. ჯვარი მთლიანად წარმოადგენს წნულ ორნამენტს. მის ქვედა ნაწილში, მკლავებს შორის, ამოკოდვილია დიდი ზომის ასოები, მარცხნივ — ორი, მარჯვნივ — სამი. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხეცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 14×6,5-5 სმ. ასეთივე წარწერა ყოფილა ჯვრის ზემო ნაწილში. მარჯვენა მხარეს წარწერის ძლიერ მკრთალი კვალია შერჩენილი, მარცხენაში კი სრულიად არაფერი ჩანს. ქვის ზედაპირი, განსაკუთრებით ზედა ნაწილი, გამოფიტულია, ჯვრის მკლავების ბოლოები სრულიად არ ჩანს. ფილის მარჯვენა გვერდი მკლავის ბოლოსთან ღრმად არის ატკეჩილი. მარცხენა ქვედა კუთხე ჩამოტეხილია.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება (იხ. ტაბ. XI, სურ. № 2).

ՄՂ ՆՆԻ შეიწუხლე ზოხიმე

57 (292)

ნაცრისფერი ქვის სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით 96×51×14 სმ. ზედაპირზე ცხრა-სტრიქონიანი ასომთავრული ხეცურით შესრულებული წარწერაა. ფილას მთელი ზედაპირი თანაბრადაა გადარეცხილი. რელიეფი დაბლებულია და წარწერა ძლიერ მკრთალად ჩანს. წარწერა სწორი და ლამაზი ხელითაა ნაკვეთი. განკვეთის ნიშნებად ნახმარია სამი წერტილი. ასოების ზომაა 7×3×4,5-2,5 სმ.

ქვის სადაურობისა და შემოსვლის ვითარების შესახებ ცნობები არ მოგვეპოვება.

ძეგლი დათარიღებულია 383 ქრონიკონით, ე. ი. 1163 წლით. (იხ. ტაბ. XI, სურ. № 1).

ՕՆՇԸՐԻ ԻՄԻԸ ԲԻՆԻՄԵ ԳԻՇ
ՄՅՎՆՆ ՎԻՄԻՂԾԹ ԳԻՄ
ՄԻՂԹ ՄՈՄՂՈՂԻՄՇ
ԻՄԻՆ [ԲԳ]ՄԻՆՇ ՄԻ[Ն] [Մ]
5. ՄԳԻՈՂԻՄԻՄԻՇ [ԻՄ]ԻՇ
[Շ]ԻՇ ՄՄՇԳԻՈՒԹ Ն
ՄՄՇԻ[Լ]Ո Մ[Շ...]
ԻՄՄ ՕԻՂ ԻՄՆ
ԸՄԳ ՆՇՇ[...]

«...ღმრ[თისათ]ვა, ვინც[ა] წარიკითხ[ათ],
 გველ[რებ], შენდობას[ა] ბრძანებლეთ.
 გველრებ შემდგომ[ა]დ ჩემსა [სა]ერისა
 ამ[ის] [მ]ჰერო[ბ]ელ[თა], [რა]თა
 [ა]რა შეარყოთ სამარხო დ[...]
 ჩემი უკუნისამდე, ქრონიკონსა
 383 სად[...].»

რუხი ქვის სწორკუთხოვანი ფილა. ზომით $30 \times 108 \times 18$ სმ. წარმოადგენს მიჯნის ქვას. ფილას ამალღებული ფართო ჩარჩო შემოჰყვება. ჩარჩო ზემოთ სამ-თაღოვანია. შუაში ხელია გამოქანდაკებული, მის ორივე მხარეს — ჯვრები. ქვის სამ გვერდზე (მარცხენა, ქვედა, მარჯვენა) ჩარჩოზე ერთ-სტრიქონიანი ასომთავრული წარწერაა ამოკოდვილი. ჩარჩოსა, ჯვრებსა და ხელის გამოსახულებას შუა და ავრეთვე ზედა კუთხეებში თითო მთავრული ასოა ამოკოდვილი. ქვედა ნაწილში სამ-სტრიქონიანი ასომთავრული ხუცური წარწერაა. ასოების ზომაა $10.8-5 \times 7-5-3$ სმ. ფილის ქვედა ნაწილში გამოკვეთილია ოთხკუთხი ფეხი, რომლითაც იგი ჩამაგრებულია რუხი ქვის სადგამში. სადგამის ზომაა $107 \times 35 \times 52$ სმ. იგი ოდნავ დამუშავებულ მოგრძო ლოდს წარმოადგენს. ფილაცა და სადგამიც კარგადაა დაცული.

ქვა აღმოჩენილია სოფ. არხოტში (თეთრიწყაროს რ-ნი, მანგლისის დასავლეთით 9 კმ-ის მანძილზე). იგი ვერტიკალურად იდგა შუა სოფელში, წყაროსთან, პირით სამხრეთისაკენ. მცხოვრებთა მიერ მიჩნეული იყო სალოცავად. ჩამოტანილია 1950 წ. მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლების პ. ზაქარაიასა და ს. ბოლქვაძის მიერ.

ძეგლი, მასში მოხსენებული პირის მიხედვით, თარიღდება XIII საუკუნით (1222—1245) (იხ. ტაბ. XIII, სურ. № 1).

ქ	უ	ღ	ღ
ჲ	უ	ც	ნ
ქ	უხ	ღ	ა
ტ	ბ	ბ	ღ
5.	რ	ბ	ტ

ჩარჩოზე გარშემო: $\text{ტ}\text{უ}\text{ტ}\ \text{ტ}\text{უ}\ \text{ჟ}\text{ღ}\text{უ}\text{ხ}\ \text{ტ}\text{ბ}\ [\dots]\text{ღ}\text{უ}\text{ხ}\text{...}$
 $\text{ტ}\text{მ}\text{უ}\ \text{ნ}\text{ბ}\text{უ}\text{რ}\text{მ}\ \text{ტ}\text{უ}\text{ც}\ \text{ღ}\text{ღ}\text{უ}\text{ხ}\text{უ}\text{მ}\text{უ}\text{ც}$
 $\text{ს}\text{ქ}\text{ს}\text{ღ}\ \text{ნ}\text{ღ}\ \text{უ}\text{რ}\text{ნ}\ \text{უ}\text{ზ}\text{მ}\ \text{ღ}\text{ღ}\text{ც}$

წმიდა[აო] გიორგი კავთისაო,
 ქ. ესე ბრძანებაჲ ჩემი არს, რუსულან.
 ნებითა ღმრთისაითა აზ[ა]ლად და შეუვალი
 არს [მამ]ულ[ი] მათი ნასყიდით დ[ა] უფ[ა]ლითა
 საწესო. ნუ ვინ შალავთ ბრძანება[სა] ამას]

ლ. მელიქსეთ-ბეგის წაკითხვით: საწესო] სამწყსო; შალავთ] შეარყიოს

ლიტერატურა

1. ლ. მელიქსეთ-ბეგის. მანგლისი არქეოლოგიური თვალსაზრისით. „ახალი სკოლისაკენ“, № 2—3, გვ. 77.

ნომწვანო ქვის სწორკუთხოვანი ფილა. ზომით $39 \times 21,5 \times 10$ სმ. ფილის ზედაპირზე, ზემო ნაწილში რელიეფით გამოყვანილია მედალიონში ჩასმული ბოლნური ჯვარი. ქვევით დადაბლებულ ოთხკუთხა არეზე გამოქანდაკებულია ერთ-სტრიქონიანი წარწერა, შესრულებული ასომთავრული ხუცუ-

რით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. წარწერა შედგება ხუთი ასოსაგანად და ჩვეულებრივი ბოლნური მოხაზულობისაა. ასოების ზომაა 3×3 სმ.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში 1937 წ. კულტურის ძეგლთა დაცვის კომიტეტის მიერ სარესტავრაციო სამუშაოების მიმდინარეობის დროს. თბილისში ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ. აღრე ინახებოდა ბოლნისის სიონში (იხ. ტაბ. XVIII, სურ. № 5).

„სონი“ განკ

60 (329)

მომწვანო ქვის სწორკუთხოვანი ფილა, ზომით 39×26×6,5 სმ. ფილის ზედაპირზე, ზემო ნაწილში რელიეფით გამოყვანილია მედალიონში ჩასმული ბოლნური ჯვარი, რომლის ქვემოთ დაბალი რელიეფით გამოქანდაკებულია სამ-სტრიქონიანი წარწერა, შესრულებული ასომთავრული ხუცურით. განკვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომაა 3,3-2,5×3-2,5 სმ. პირველი ორი სტრიქონი თითქმის ერთი სიმაღლისაა, მესამე კი უფრო დაბალია. ფილის ქვედა მარცხენა ნაწილი ატყეხილია და უკანასკნელი ორი სტრიქონის ნახევარი მთლიანად წაშლილია. წაშლილია აგრეთვე პირველი ორი სტრიქონის ბოლო ასოები.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში 1937 წ. კულტურის ძეგლთა დაცვის კომიტეტის მიერ სარესტავრაციო სამუშაოების მიმდინარეობის დროს. თბილისში ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ. აღრე ინახებოდა ბოლნისის სიონში.

პალეოგრაფიულად ძეგლი თარიღდება V—VII სს. (იხ. ტაბ. II, სურ. 1).

სონი სონი ესე ქუა[რი]
 [...] სონი [...] აბა
 [...] სონი [...] ისინს

გ. ჩუბინაშვილის გადმოწერით: აბა] [თ]აბა.

ლიტერატურა

1. გ. ჩუბინაშვილი. ბოლნისის სიონი, „ენიმეს მთაბე“, ტ. IX, გვ. 101, სურ. 76.

61 (330)

მომწვანო ქვის სწორკუთხა ფილის ნატეხი. ზომით 22,5×28×9 სმ. ფილის ზედაპირზე გამოქანდაკებულია ბოლნური ჯვარი, ჩასმული მედალიონში. ჯვრის მკლავებს შუა თითო პატარა კოპია. მედალიონის ქვევით, მარცხენა კუთხეში, შერჩენილია ასომთავრული გამოქანდაკებული წარწერის ორი ასო. ასოების ზომაა 2,5×1,2 სმ. ფილის ქვედა ნაწილი მოტეხილია ცერად.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში. ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ (იხ. ტაბ. XVIII, სურ. № 1).

„სონი“ ენი

62 (331)

მომწვანო ქვის ფილის ნატეხი, ზომით $19 \times 25 \times 8$ სმ. მის ზედაპირზე გამოქანდაკებულია ბოლნური ჯვარი, ჩასმული მედალიონში. ჯვრის ქვევით ასომთავრული ხუცური ამოკაწრული წარწერის ორი სტრიქონის მკრთალი კვალია შერჩენილი. ასოების ზომაა $2 \times 2-1$ სმ. ქვის მარჯვენა და ზედა გვერდი ჩათლილია მედალიონის ნაწილთან ერთად. ქვემო გვერდი მოტეხილია და მეორე სტრიქონში ასოების ზემო ნაწილებია შერჩენილი. ქვის ზედაპირი გამოფიტულია და წარწერა ძლიერ დაზიანებულია.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში. ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ (იხ. ტაბ. XVII, № 4).

47 ზე
ხ[?]წ[?] ზ[?]ღ[?]

63 (332)

მონაცრისფრო ქვის ნატეხი, ზომით $20 \times 15 \times 16$ სმ. ქვის ზემო მხარეს გრებილი ლილვის ნაწილია შერჩენილი, მის ქვევით ასომთავრული ამოკოდვილი წარწერის ოთხი ასოსაგან შემდგარი ნაწყვეტია. ასოების ზომაა $6 \times 3,5-2$ სმ. მთლიანად შენახულია მხოლოდ შუა ორი ასო. განაპირა ასოების ნაწილი ჩამოტეხილია.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში. ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ (იხ. ტაბ. XVIII, სურ. № 3).

ქ[?]ღ[?] ქ[?]ო

64 (338)

მომწვანო ქვის ნატეხი, ზომით $18 \times 25 \times 11$ სმ. მის ზედაპირზე ბოლნური ჯვარია გამოქანდაკებული, ჩასმული ორმაგ კბილანებთან ჩარჩოში, ჩარჩო ძლიერ სქემატურადაა დამუშავებული. ფილის მარჯვენა ქვედა კუთხეში ორი გამოქანდაკებული მთავრული ასოს კვალია შერჩენილი. ქვის ზედაპირის მარცხენა ნაწილი გამოფიტულია და მედალიონის ეს მხარე სრულიად წმკლილია. ჩამოტეხილია მარჯვენა წიბოც მედალიონის ჩარჩოსთან ერთად. ფილის ქვემო და ზემო ნაწილი მოტეხილია.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში. ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ (იხ. ტაბ. XVIII, სურ. № 4).

65 (334)

მომწვანო ქვის პატარა ნატეხი, ზომით $19 \times 12 \times 7$ სმ. ზედაპირის მარჯვენა კიდებზე ლილვის ნაწილია შერჩენილი; მის მარცხნივ გამოქანდაკებულია წარწერის სამ-სტრიქონიანი ნაწყვეტი. წარწერა შესრულებულია ასომთავრული ხუცური. ასოების ზომაა $3-2,5 \times 3$ სმ. ქვის ყველა გვერდი მო-

ტეხილია. ზედა სტრიქონში ასოების ქვედა ნაწილია შერჩენილი, ქვედაში ზედა ნაწილი. ქვის ზედაპირი მქისეა და წარწერა მკრთალად ჩანს.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში. ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ (იხ. ტაბ. XVIII, სურ. № 2).

სწიქი ანახო ეი
71

66 (335)

მოყვითალო ქვის ფილის ნატეხი, ზომით 20×20×6 სმ. მცირე ფრაგმენტი გამოქანდაკებული ასომთავრული ხუცური წარწერის ორ-სტრიქონიანი ნაწყვეტით. ასოების ზომაა 3×2,5—2 სმ. წარწერის დასაწყისი მოტეხილია. ფილის ყველა გვერდი, გარდა მარჯვენისა, ჩამოტეხილია. ზედაპირი მქისეა.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში 1939 წ. ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ.

აღრე ინახებოდა ბოლნისის სიონში (იხ. ტაბ. II, სურ. № 2).

41.0 [ო]კგო
716 ღენ

67 (336)

მომწვანო ქვის ფილის ნატეხი, ზომით 16×20×7 სმ., რომლის პირზე შემორჩენილია ამოკოდვილი ასომთავრული წარწერის სამ-სტრიქონიანი ნაწყვეტი. ასოების ზომაა 2-2,5×2×2,5 სმ. ფილის ზემო გვერდი მოტეხილია, შერჩენილია მხოლოდ ბოლნური ჯვრის ჩარჩოს მცირე ნაწილი. ფილის ზედაპირი მქისეა. წარწერა ალაგ-ალაგ დაზიანებულია. მარჯვენა წიბოს ნაწილი მოტეხილია.

ქვა აღმოჩენილია ბოლნისის სიონში, ჩამოტანილია 1950 წ. საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის მეცნიერი თანამშრომლის ს. ბოლქვაძის მიერ.

პალეოგრაფიული ნიშნებით წარწერა თარიღდება V—VI სს. (იხ. ტაბ. III, სურ. № 1).

04[ქ]ხ1 უ[ვ]ალი
7176ს []ელის
1.9.7 []უა[]

68 (392)

მოყვითალო ქვის სწორკუთხოვანი ფილის ნატეხი, მხედრული წარწერის შვიდ-სტრიქონიანი ნაწყვეტით, ზომით 27×25×7,5 სმ. ნატეხი ფილის მარჯვენა ქვედა კუთხეს წარმოადგენს. წარწერას გარშემო ჰქონია ჩარჩო, რომელიც მცენარეული ორნამენტის ორი აშისაგან შედგება. ფილის ზედა და მარცხენა გვერდი მოტეხილია. წარწერა ნაწერია ძლიერ ლამაზი ხელით. ასოების ზომაა 2,5-1,2×0,5 სმ. ქვა ორადაა გატეხილი.

ეს ქვა საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმში მოუტანიათ ბავშვებს 1951 წელს და ჩაუბარებიათ მეხანძრისათვის. ამიტომ მისი მოპოვების ადგილის ზუსტად დადგენა არ მოხერხდა. მეხანძრის თქმით იგი ბავშვებს კიროვის სახ. პარკში უბოვიათ.

ძეგლი დათარიღებულია 1842 წლის 24 სექტემბრით (იხ. ტაბ. XXIX, სურ. № 1).

[...]

[...]სა ელენა გრიგ[ოლ]

[...] თსა კავშირსა შა წეს[ლ...]

[...]ვე უძეოდ, მეუღლე და შშობელი ჩემ

5. [...]ქ[ე]სა შა მე გაუხარელი მივეცი. აწ მიწა მიწასა

[...]თ უწა, შემობრალეთ და [ოხა] მავთ წელსა

[სე]კლემბრის კდ ჩემბ-სა წელსა.

$$69 \left(436 / \frac{5-29}{3} \right)$$

მოყვითალო ქვის ხუთ-გვერდიანი ფილა, ზომით 58×35×9 სმ. ფილის ზედა გვერდი ორ-ქანობიანია, წვეტიანი. ფილას გარშემო ჩარჩოდ შემოაწყვება მცენარეული ამოკოდვილი ორნამენტი. ჩარჩოს ზედა ნაწილში ამოკარგულია ქერობინი. მის ქვემოთ კი ცხრა-სტრიქონიანი მხედრული წარწერაა ამოკოდვილი. განწყვეთის ნიშნები არ არის ნახმარი. ასოების ზომია 6,5-3,5×2,5 0,8 0,5 სმ. წარწერა სწორი და ლამაზი ხელითაა ნაწერი. ქვა გატეხილია ოთხ ნაწილად, რომელთაგან მარჯვენა-შუა ნაწილი აკლია. ქვედა ნაწილს მარჯვენა და მარცხენა გვერდი ჩამოტეხილი და ჩარჩო დაზიანებული აქვს. მოტეხილია მარცხენა ქვედა კუთხეც. გახეთქის ადგილებში კიდევები ჩამოტეხილია და წარწერა დაზიანებულია.

ფილა ჩამოტანილია 1929 წ. სოფ. ოსიაურთან (ხაშურის რ-ნი) ს. მაკალათიას მიერ. წარწერა ჩამოვარდნილია ოსიაურის კოშკიდან და ინახებოდა ვანო ამირხანოვის სახლში.

ძეგლი დათარიღებულია 1797 წლით (იხ. ტაბ. XXVII, სურ. № 2).

ქ. მინდობითა ყოვლად ძლიერისა ღთის მკლავისათა აღვაშენე კოშკი ესე დროსა დიდბუღისსა ყოვლისა საქართველოსა შეფისა ირაკლის მეორისასა მისგან ნაწუალობევსა ს[ა] [ყო]ფელსა ამას შინ[ა] წყალ[აბით]ა...

5. მან ვეზირის შუილმან [...]

თვესა მ[ა]ისსა წელსა ჩღუზ 1797

მე ბევრი მითქომს, მე ვარ. ნურავინ იტყვის, თუ

მე ვარ, რომელიც თუ მე ვარ, ასრე გახდება, როგორც მე

ვარ. ვინცა ვინ წაიკითხოთ, შენდობა მიბძანეთ.

ქრონოლოგიური საძიებელი

- 493—494 წწ. ბოლნისი, № 23, ტაბ. I.
მე-5—6 სს. ბოლნისი, № 67, ტაბ. III, სურ. № 1.
მე-5—7 სს. ბოლნისი, № 60, ტაბ. II, სურ. № 1.
მე-6 ს. აბასთუმანი, № 4, ტაბ. III, სურ. № 2—3.
მე-6—7 სს. ბოლნისი, № 21, ტაბ. II, სურ. № 3—4.
მე-7 ს. მცხეთის ჯვარი, № 25, ტაბ. IV, სურ. № 1.
616—617 წწ. წყისი, № 16, ტაბ. IV, სურ. № 2.
895—896—898 წწ. ხუნამისი, № 15, ტაბ. VI, სურ. № 2.
მე-9 ს. ოპიზა, № 1, ტაბ. V, სურ. № 2.
მე-10 ს. ბოლნისი, № 22, ტაბ. VII, სურ. № 1—2.
993 წ. ყალა-ბოინა, № 14, ტაბ. IX, სურ. № 1.
მე-11 ს. ყველი, № 13, ტაბ. X, სურ. № 1, 2, 3.
მე-11 ს. ალი, № 17, ტაბ. IX, სურ. № 2.
975—1014 წწ. ახალი სოფელი, № 30, ტაბ. VIII, სურ. 2.
მე-11—12 სს. № 9, ტაბ. XI, სურ. № 3.
1163 წ. № 57, ტაბ. XI, სურ. № 1.
1207—1212 წწ. გუნია-ყალა, № 26, ტაბ. XII, სურ. № 1, 2.
1222—1245 წწ. მანგლისი, № 58, ტაბ. XIII, სურ. № 1.
მე-13 ს. თეთრი წყაროს რაიონი, № 32, ტაბ. XIV, სურ. № 1.
მე-13 ს. თეთრი წყაროს რაიონი, № 34, ტაბ. XIV, სურ. № 2.
მე-13 ს. № 42, ტაბ. XIII, სურ. № 2.
მე-17 ს. არმაზი, № 12, ტაბ. XVI, სურ. № 2.
მე-17 ს. არმაზი, № 39, ტაბ. XVI, სურ. № 1.
1737 წ. № 43, ტაბ. XXV, სურ. № 2.
1756 წ. მუხრანი, № 31, ტაბ. XXV, სურ. № 3.
1762 წ. თბილისი, № 45, ტაბ. XXVI, სურ. № 1.
1763 წ. № 49, ტაბ. XXVI, სურ. № 2.
1782 წ. № 48, ტაბ. XXVII, სურ. № 1.
1797 წ. ოსიაური, № 69, ტაბ. XXVII, სურ. № 2.
1800 წ. მილახვრიანთკარი, № 27, ტაბ. XXVIII, სურ. № 1.
1808 წ. თბილისი, № 11, ტაბ. XXIX, სურ. № 2.
1832 წ. № 46, ტაბ. XXVIII, სურ. № 2.
1842 წ. თბილისი, № 68, ტაბ. XIX, სურ. № 1.

პირთა და გეოგრაფიულ სახელთა საძიებელი *

- აბასთუმანი 4
 ადიგენი 16
 ა[დრნ]ერსე ვა[ტოსი] 25
 ავა[გ] 4
 ალგეთი 20
 ალექსანდრე ბატონიშვილი 11, ტაბ. XXIX, სურ. 2.
 ალი 17
 ამირხანოვი ვანო 69
 ართვინი 1, 6, 18
 არმაზი 2, 12
 არმაზის ხევი 12
 არტანი 13, 15, 17
 არშუშა 4, ტაბ. III, სურ. 2—3
 არხოტი 58
 ასან 17, ტაბ. IX, სურ. 2
 ასლანკა [ტორნე] 33
 აფციური ვასო 20
 აშოტ 1, ტაბ. V, სურ. 2
 ახალისოფელი 28, 29, 30
 ახსართან 9, ტაბ. XI სურ. 3
 ბაბანასშვილი 27, ტაბ. XXVIII, სურ. 1.
 ბაგრატ მეფეთა მეფე 30, ტაბ. VIII, სურ. 2
 ბაგრატ ქართველთა მეფე 14, ტაბ. IX, სურ. 1
 ბაგრატიონი 11
 ბერძენიშვილი ნ. 32, 33, 34, 35, 36, 37
 ბეშქენ 17, ტაბ. IX, სურ. 2
 ბიეთი 44
 ბოლნისი 21, 22, 23, 59, 60, 61—67
 ბოლნისი ქვემო 24
 ბოლქვაძე ს. 35—37, 58—67
 ბოცო ერისთავთ-ერისთავი 17, ტაბ. IX, სურ. 2
 ბიორგი [ლაშა] 26, ტაბ. XII, სურ. № 1, 2
 ბიორგი (წმიდა) 43, ტაბ. XXV, სურ. 2, 58, ტაბ. XIII, სურ. 1

* ის სახელები, რომლებიც აღწერილობაში გვხვდება, ძველას ნომრით არიან აქ წარ-
მოდგენილი, დაუსმულად, ხოლო ისინი, რომლებიც წარწერებში გვხვდება ძველას ნომერთან
ერთად სურათების ნომრებითაც არიან ნახევენები, დაშლილად.

გრიგოლ 68, ტაბ. XXIX, სურ. 1

გუდა 16, ტაბ. IV, სურ. 2

გუდარების წყალი 20

გუნია-ყალა 26

გურანდუხტ დედოფალი 30, ტაბ. VIII, სურ. 2

ღავით 1, 18, 42. ტაბ. V, სურ. 2; ტაბ. XX, სურ. 1; ტაბ. XIII, სურ. 2

ღავით ეპისკოპოსი 23, ტაბ. I

ღავით კურაპალატი 14, ტაბ. IX, სურ. 1

ღავით მღვდელი 48, ტაბ. XXVII, სურ. 1

ღამიანე 3, ტაბ. XIX, სურ. 2

ღაღეთ-ხაჩინი 35, 36 37

ღალისტანი 3

ღემეტრე ჯბატოსი 25, ტაბ. IV, სურ. 1

ღომენტი პატრიარქი 43, ტაბ. XXV, სურ. 2

ღუშეთი 27

მედეგოზ ურბნელი 47, ტაბ. XXV, სურ. 1

ელისაბედ 46, ტაბ. XXVIII, სურ. 2

ერეკლე მეფე II, 46, ტაბ. XXVIII, სურ. 2; 69, ტაბ. XXVII, სურ. 2

ერმიკოვი დ. 5, 6

ვანქი [თბილისისა] 11

ვახტანგ მეფე 52, ტაბ. XXII, სურ. 3

ვახტანგ ირაკლის ძე 27, ტაბ. XXVIII, სურ. 1

ვაჩე 26, ტაბ. XII, სურ. № 1, 2

ვეზირისშვილი 69, ტაბ. XXVII, სურ. 2

ვაქარია 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2

ვაქარია, პ. 31, 35—37, 58

ვედგინიძე 31

ვოსიმე 56, ტაბ. XI, სურ. 2

თამარ [მეფეთ-მეფე] 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2; 42, ტაბ. XIII, სურ. 2

თაყაიშვილი ე. 1, 19, 44

თბილისი 13—15, 17—19, 25, 27—29, 44, 45, 59—67

თეთრიწყარო 19, 28—30, 32—37, 58

თონეთი [დიდი] 19

თუმანიშვილი ქრისტეფორე 45, ტაბ. XXVI, სურ. 1; 49, ტაბ. XXVI, სურ. 2

თურქეთი 1, 5, 6, 13—15, 17, 18

უმერხევი 1.

იხაე 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2.

ივანე 17, ტაბ. IX, სურ. 2; 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2.

იონე 13.

იოანე ბოლნელი ეპისკოპოსი 22, ტაბ. VII, სურ. 1, 2.

იოვანე 5, ტაბ. V, სურ. 1; 7, ტაბ. X, სურ. 1.
იოვანე 14, ტაბ. IX, სურ. 1.
ირაკლი მეფე 27, ტაბ. XVIII, სურ. 1; 49, ტაბ. XXVI, სურ. 2.

ძალანდაძე ალ. 25.

კალაშნიკოვი მ. 44.

კარაგევი იოსებ 46, ტაბ. XXVIII, სურ. 2.

კოზმა 3, ტაბ. XIX, სურ. 2.

კონსტანტინე მუხრანბატონი 31, ტაბ. XXV, სურ. 2.

კოსტანტი 16, ტაბ. IV, სურ. 2.

კურცხანა 4.

ლენინგორი 31.

შაკალათია ს. 69

მანგლისი 19, 28—30, 58.

მარი ნ. 18.

მარიამ 10, ტაბ. XXIII, სურ. 2; 12, ტაბ. XVI, სურ. 2; 46, ტაბ. XXVIII, სურ. 2.

მარიამ ისაკის ასული 11, ტაბ. XXIX, სურ. 2.

მეფისაშვილი რ. 44.

მილახერიანთკარი 27.

მონასტერი 32—34.

მუსხელიშვილი ლ. 21—23, 61—67.

მუხრანი 31.

მღვიმე 44.

მცხეთა 31.

ნადირას ძე 19, ტაბ. XV, სურ. 3.

ნიკოლოზ 34, ტაბ. XIV, სურ. 2.

ნიკოლოზ (ერისთავი) 33, ტაბ. XIX, სურ. 1.

ნიკოლოზ (ქართლის კათალიკოზი) 12, ტაბ. XVI, სურ. 2.

ოცხიყმა 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2.

ობიზა 1.

ორთაშუა [ეკლესია] 5, 6.

ოსიაური 69.

ოცხე მღ. 4.

პეროზ მეფე 23 ტაბ. 1.

პორტა 18.

რეხვიაშვილი ნ. 26, 28, 29, 30.

რუსუდანი 58, ტაბ. XIII, სურ. 1.

ხალდუხი 12, ტაბ. XVI, სურ. 2.

სამღერეთი 32.

სანობაჲ 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2.

სტალინირი 44.

სტეფანე 16, ტაბ. IV, სურ. 2.

სტეფანოს პატრიქიოსი 25, ტაბ. IV, სურ. 1.

სტეტი-ცხოველი 12, ტაბ. XVI, სურ. 2.

~~სულა 15, ტაბ. VI, სურ. 2.~~

თორნე მდ. 32, 33, 34.

უეაროვა 7, 14.

ფოცხოვი 13, 14, 15, 17.

ძავთარ 4, ტაბ. III, სურ. 2.

ქავთარაძე ირ. 28—30.

ქეთევან 48, ტაბ. XXVII, სურ. 1

ქობულ 37, ტაბ. VIII, სურ. 1.

ქრისტე აგსუ 1, 12, 16, 21, 37, 40, 44, 53, 54.

ქრისტეფორე [თუმანიშვილი] 45, ტაბ. XXVI, სურ. 1; 49, ტაბ. XXVI, სურ. 2.

შაზბეგი გ. 1.

ყალა-ბოინა 14.

ყანჩაელი 44, ტაბ. VII, სურ. 3.

ყველი 13.

შალვა 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2.

შანიძე აკ. 15, 16.

შატბერდი 5, 6, 18.

შვაკასძე 13, ტაბ. X, სურ. 1, 2, 3.

შუბინსკი 18.

შუშანიკი 22, ტაბ. VII, სურ. 2.

ჩიტაია გ. 25, 27,

ჩორან 21, ტაბ. II, სურ. 3.

ციციშვილი ირ. 32.

ციხედიდი 12, ტაბ. XVI, სურ. 2.

წყისი 16.

ჭილაშვილი 27.

ჭილაძე 27, ტაბ. XXVIII, სურ. 1.

ჭყონდიდელი 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2.

ხათუნ 12, ტაბ. XVI, სურ. 2.

ხაშური 69.

ხერხეულიძე მიხეილ 13—15, 17.

ხოფისი [სოფ] 20.

ხრამი 32.

ხუნამისი 15.

ხუნძახი 3.

შავახიშვილი ივ. 21, 22, 61—67.

ჯაფარი 15, ტაბ. VI, სურ. 2; 38, ტაბ. VI, სურ. 1.

ჯაყის წყალი 14.

ჯგარი [მცხეთისა] 25.

ჯიგრაშენი 33.

ჯუარი მცხეთისა 16, ტაბ. IV, სურ. 2.

ჯულაბაძე 26, ტაბ. XII, სურ. 1, 2.

ქ ა რ ა ბ მ ე ბ ი *

- ა^ა=ერთი(1) 16₆, ტაბ. IV, სურ. 2.
ა^ა=?30₃, ტაბ. VIII, სურ. 2
ა^აღ=?30₃, ტაბ. VIII, სურ. 2
ადგ^ალი=ადგილი 40₃₋₄, ტაბ. XXI, სურ. 2
ად^აღე=ადიღე 30₁; ტაბ. VIII, სურ. 2; 44₁₋₂, ტაბ. VII, სურ. 3
ად^აღე=ადიღე 30₂, ტაბ. VIII, სურ. 2
[ადი]ღ^ან=[ადი]ღენ 35₅, ტაბ. XV, სურ. 1
აე^ართა=აემართა 15₁, ტაბ. VI, სურ. 2
აე^აგთ=აეაგეთ 13₃, ტაბ. X, სურ. 3
ამ^ას=ამის 34₂, ტაბ. XIV, სურ. 2; 44₁, ტაბ. VII, სურ. 3; 52₃, ტაბ. XXII, სურ. 3
ამ^ა[ს]=ამის 57₄, ტაბ. XI, სურ. 1
ამ^აცა=ამასცა 22₄, ტაბ. VII, სურ. 1
ამ^ართე=აღე[3]მართე 4₆, ტაბ. III, სურ. 2--3
ა^ან=ამინ 12₁₀, ტაბ. XVI, სურ. 2
ა^ა[ნ]=ამინ 17₇, ტაბ. IX, სურ. 2
ა^არა ე^ასი=ა^არა ვისი 17₃, ტაბ. IX, სურ. 2
არ^ამზ^ას=არმაზის 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2
არ^აშ^ა=არშუშა 4₄, ტაბ. III, სურ. 2--3
ას^ან=ასან 17₂, ტაბ. IX, სურ. 2
აღ^ავეე=აღვავე[ნე] 14₅, ტაბ. IX, სურ. 1
[აღმა]რთ^აბ^ალსა=[აღმა]რთებულისა 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2
აო^აპდ=აოაპად 42₁, ტაბ. XIII, სურ. 2
აშ^ატ=აშოტ 1, ტაბ. V, სურ. 2
- ბაგ^არტ=ბაგრატ 14₄, ტაბ. IX, სურ. 1
ბ^აბითა=ბრძანებითა 26₁, ტაბ. XII, სურ. 2
ბ^აგრტ=ბაგრატ 30₁, ტაბ. VIII, სურ. 2
ბე^აშქ^ან=ბეშქენ 17₄, ტაბ. IX, სურ. 2
ბნ^ალ=ბოლნელ 22₂, ტაბ. VII, სურ. 1
ბრ^ატ=ბაგრატ 30₁, ტაბ. VIII, სურ. 2
ბრძ^ანება=ბრძანება[სა] 58₃, ტაბ. XIII, სურ. 1
ბრძ^ანებდთ=ბრძანებდეთ 57₃, ტაბ. XI, სურ. 1

* პირველი რიცხვი ძეგლის ნომერია, ხოლო მასთან ხმარებული მცირე ცაფრი ი წარწერის სტრიქონია.

ჭაქცა=გააქცია 35₄, ტაბ. XV, სურ. 1
 ჭვდ=გვედ[რებ] 57₁, ტაბ. XI, სურ 1
 ვნი=გიორგი 58₁, ტაბ. XIII, სურ. 1
 ვნსთ=გიორგისით[ა] 26₃, ტაბ. XII, სურ. 2
 ვასი=გიორგისი 26₁₀, ტაბ. XII, სურ. 2
 ვლხი=გლეხი 12₁₀, ტაბ XVI, სურ. 2
 ვლხნი=გლეხნი 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2; 19₄, ტაბ. XV, სურ. 3
 ვმჯე=გაიმაჩუე 6, ტაბ. IX, სურ 3
 ვრდხტ=გურანდუხტ 30₂, ტაბ. VIII, სურ. 2
 ვსნე=განუსუნე 53₁, ტაბ. XXII, სურ. 4

ჯ=დ[ა] 42_{1, 2, 3}, ტაბ. XIII, სურ. 2
 დაემრხოს=დაემაჩოს, 17₅₋₆, ტაბ. IX, სურ. 2.
 დამტკეთ=დაამტკიეთ 12₈, ტაბ. XVI, სურ. 2.
 დამტენელისა=დაუტენელია 12₁, ტაბ. XVI, სურ. 2.
 დდნი=დიდნი 17₇, ტაბ. IX, სურ. 2.
 დდო=დედაო 12₂, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₂, ტაბ. XVI, სურ. 1
 დდქცი=დედაქცი 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2.
 დდჲ=დედაჲ 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2.
 დდფლო=დედოფალო 12₁, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₁, ტაბ. XVI, სურ. 1.
 დდფსი=დედოფლისი 30₂₋₃, ტაბ. VIII, სურ. 2.
 დვთ=დავით 1, ტაბ. V, სურ. 2.
 დთ=დავით 18₁, ტაბ. XX, სურ. 1.
 დთსთს=დავითისთუს 42₄, ტაბ. XIII, სურ. 2.
 დსა=დაისუა 26₈, ტაბ. XII, სურ. 2.
 დფლს=დაეფლას 22₃, ტაბ. VII, სურ. 1.
 დცლ=დაცულ[ისა] 4₃, ტაბ. III, სურ. 2-3.

მგტრი=ეგუტერი 17₁, ტაბ. IX, სურ. 2.
 ეკლსიას=ეკლესიას 12₅, ტაბ. XVI, სურ. 2.
 ეკლსიასა=ეკლესიასა 42₂, ტაბ. XIII, სურ. 2.
 ეკლსდასა=ეკლესიადსა 44₃, ტაბ. VII, სურ. 3.
 ეკლესჲ=ეკლესიად 1, ტაბ. V, სურ. 2.
 ეკლს=ეკლესიისა 35₂, ტაბ. XV, სურ. 1
 ეკტერი=ეკეტერი 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2.
 ენ=ერისთავი 33, ტაბ. XIX, სურ. 1.
 ენ=ერისთავთ ერისთავი 44₂, ტაბ. VII, სურ. 3.
 ენვი=ერისთავთ ერისთავი 17₄, ტაბ. IX, სურ. 2.
 ერსთავთა ერს=ერისთავთა ერის[თავი] 5₈, ტაბ. V, სურ. 1.
 ერსთ[ვისა]=ერისთ[ვისა] 13₄₋₅, ტაბ. X, სურ. 1.
 ეპნი=ეპისკოპოსისანი 22₂, ტაბ. VII, სურ. 1.

ვიქმნ=ვიქმენ 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2.
 ვნც=ვინც 57₁, ტაბ. XI, სურ. 1.
 ვნენი=ვენენი 42₂, ტაბ. XIII, სურ. 2.
 ვრც ვნ=ვერცა ვინ 17₅, ტაბ. IX, სურ. 2.

ვჩესითა=ვაჩესითა 26₃, ტაბ. XII, სურ. 2.
 ვხ[]=ვახტანგ 52₂ ტაბ. XXII, სურ. 3.

ზა=ზედა 16₃, ტაბ. IV, სურ. 2.
 ზსე=ზოსიმე 56, ტაბ. XI, სურ. 2.
 ზქარია=ზაქარია 26₃₋₄, ტაბ. XII, სურ. 2.

თმრ=თამარ 42₃, ტაბ. XIII, სურ. 2.
 თმრს=თამარის 26₂, ტაბ. XII, სურ. 2.
 თქნცა=თქუნცა 12₈, ტაბ. XVI, სურ. 2.

იჩხ=იჩხუმეტი (17) 16₈, ტაბ. IV, სურ. 2
 ინე=იოანე 22₁, ტაბ. VII, სურ. 1
 იოვნე=იოვანე 5₃, ტაბ. V, სურ. 1; 7, ტაბ. XXIII, სურ. 3
 [იონე=იოანე 13₃, ტაბ. X, სურ. 1
 ირდნს=იორდანეს 40₁, ტაბ. XXI, სურ. 2

კერთს=კავთის 19₃, ტაბ. XV, სურ. 3
 კერთსო=კავთისაო 58₂, ტაბ. XIII, სურ. 1
 კზზსა=კათალიკოზობასა 12₈, ტაბ. XVI, სურ. 2
 კზმნ=კოზმან 3₃, ტაბ. XIX, სურ. 2
 კთლქე=კათოლიკე 12₅, ტაბ. XVI, სურ. 2
 [კქრაპლატობზ=[კქრაპალატობასა] 14₅, ტაბ. IX, სურ. 1

ლცვა=ლოცვა 4₅, ტაბ. III, სურ. 2—3

მ[აშ]ენებლსა=მ[აშ]ენებელსა 34₃, ტაბ. XIV, სურ. 2
 მეოზსათს=მეოხებთსათს 4₂₋₃, ტაბ. III, სურ. 2—3
 მყდლთ=მიყვიდეთ 5₃, ტაბ. V, სურ. 1
 მზზსათს=მიზეზისათს 42₉, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მზრდლ=მზრდელო 12₂, ტაბ. XVI, სურ. 2
 მზრდლო=მზრდელო 39₂, ტაბ. XVI, სურ. 1
 მთერმწმისა=მთავარმოწამისა 5₂, ტაბ. V, სურ. 1
 მთისა=მათისა 42₁, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მთსა=მათისა 42₄, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მთი=მათი 58₇, ტაბ. XIII, სურ. 1
 მთს=მათის 52₃, ტაბ. XXII, სურ. 3
 მიზეზისათს=მიზეზისათს 42₇, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მიმცემლო=მიმცემელო 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 მისსა=მისისა 42₄, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მნდ=მინდი 42₆, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მო[წ]ო=მო[წ]ამეო 30₁, ტაბ. VIII, სურ. 2
 მრდის=მარადის 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 მრდს=მარადის 39₃, ტაბ. XVI, სურ. 1
 მრმ=მარიამ 12_{3, 4}, ტაბ. XVI, სურ. 2; 10, ტაბ. XXIII, სურ. 2

მ^ს=მას 5₄, ტაბ. V, სურ. 1
 მ^სნი=მისნი 38₇₋₉, ტაბ. VI, სურ. 1
 მ^სხრბჲ=მსახურებაჲ 12₆, ტაბ. XVI, სურ. 2
 მტკრთველო=მტკროთველო 12₁₋₂, ტაბ. XVI, სურ. 2
 მ^ფ=მეფე 35₁, ტაბ. XV, სურ. 1
 მე^ფ=მეფე 30₁₋₂, ტაბ. VIII, სურ. 2
 მეფობ^ს=მეფობასა 14₅, ტაბ. IX, სურ. 1
 მეფობისა=მეფობისა 42₁, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მე^ფთ მე^ფ=მეფეთ[ა] მეფ[ე] 35₆, ტაბ. XV, სურ. 1
 მე^ფთ მეფის=მეფეთ-მეფის 26₁₀, ტაბ. XII, სურ. 2
 მე^ფთ მე^ფისა=მეფეთ-მეფისა 42₃, ტაბ. XIII, სურ. 2
 მე^ფნ=მეფეინ 35₃, ტაბ. XV, სურ. 1
 მე^ფლა=მამფლისა 4₃, ტაბ. III, სურ. 2
 მე^ფლ^ბლი=მეფლობელი 9₅, ტაბ. XI, სურ. 3
 მე^ფბლო=მეფობელი 12₂, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₂, ტაბ. XVI, სურ. 1
 მე^ფენბ^ლო=მეფოენებელი 12₂, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₂, ტაბ. XVI, სურ. 1
 მე^ფირ^ვლი=მეფირველი 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2
 მე^ფოლ=მეფოელ 4₅, ტაბ. III, სურ. 2-3
 მე^ფუნ=მეფუნ[ებდენ] 4₅, ტაბ. III, სურ. 2

ნ^ბთა=ნებითა 4₄, ტაბ. III, სურ. 2-3
 ნ^თლსა=ნათლისა 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ნ^თლსმ^რ=ნათლის-მცემელი 7, ტაბ. XXIII, სურ. 3
 ნ^დრს=ნადირას 19₄, ტაბ. XV, სურ. 3
 ნი^კზ=ნიკოლოზ 33, ტაბ. XIX, სურ. 1
 ნი^კზ[ს]=ნიკოლოზ[ს] 34₄, ტაბ. XIV, სურ. 2
 ნ^სყლით=ნასყლით 58₇, ტაბ. XII, სურ. 1
 ნ^ვგბს=ნუ ეგების 22₄, ტაბ. VII, სურ. 1

ო^დს=ოდეს 35₃, ტაბ. XV, სურ. 1
 ო^ვსყმ=ოვსყმა 26₄, ტაბ. XII, სურ. 2

პ^{ტი}ო=პატიო[სანი] 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 პ^ტკსა=პატრიკისა[დია] 4₄, ტაბ. III, სურ. 2
 პ^ტსნი=პატიოსანი 4₆, ტაბ. III, სურ. 2

რ^{ლი}=რომელი 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2
 რ^ნ=რომელმან 40₃, ტაბ. XXI, სურ. 2
 რ^ნთ[ა]=რანთა 9₄, ტაბ. XI, სურ. 3
 რ^{ნი}ცა=რომელნიცა 42₂, ტაბ. XIII, სურ. 2
 რუსულ^ნ=რუსულან 58₄, ტაბ. XII, სურ. 1

ს^ა=სელსა 53₂, ტაბ. XXII, სურ. 4
 [ს]ა^დრსა=[ს]აყდარსა 4₃, ტაბ. III, სურ. 2
 [ს]ა^ლკვლ^დ=[ს]ალოცველად 2₁, ტაბ. XIX, სურ. 3
 სა^სფლოსა=სასოფლოსა 19₅, ტაბ. XV, სურ. 3

- სბ^ლთისი=სბ^ლთისი 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2
 სგ^ლბლო=საგალობელი 12₁, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₁, ტაბ. XVI, სურ. 1
 სიგ^ლი=სიგელი 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2
 სკ^ნდ=საჟკუნოდ 4₃₋₅, ტაბ. III, სურ. 2-3
 სკ^რთხელი=საჟკრთხელი 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2
 სლა=სულისა 52₃, ტაბ. XXII, სურ. 3
 სლი=სელი 12₈, ტაბ. XVI, სურ. 2; 30₂, ტაბ. VIII, სურ. 2
 სლისა=სულისა 12₈, 7, 9, 10, ტაბ. XVI, სურ. 2
 სლ^{სა}=სულაის[სა] 15₃, ტაბ. VI, სურ. 2
 სლ^{ცვი}=სალოცავი 12₉, ტაბ. XVI, სურ. 2
 სლ^{ცლდ}=სალოცველად 4₁, ტაბ. III, სურ. 2
 სმ^რლე=სიმრთელი 52₃, ტაბ. XXII, სურ. 3
 სმ^რხვდ=სამარხავად 17₂, ტაბ. IX, სურ. 2
 სმ^სხურისაგან=სამსახურისაგან 19₃, ტაბ. XV, სურ. 3
 სნ^{ობ}ბს=სანობაის 26₇, ტაბ. XII, სურ. 2
 სნ^ტრლო=სანატრელი 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 [სნ^ტ]რლო=[სანა^ტ]რელი 39₃, ტაბ. XVI, სურ. 1
 სრ^{ლი}=სრული 12₇, ტაბ. XVI სურ. 2
 სრ^{წმნ}ბასწნ=სარწმუნოებისაგან 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 სტეფანესწნ=სტეფანესმან 16₂, ტაბ. IV, სურ. 2
 სვ^{ლი}=სვლი(?) 9₆, ტაბ. XI, სურ. 3
 სფ^{ნი}=საყოფელნი 22₁, ტაბ. VII, სურ. 1
 [სყ^დარი]=[საყ^დარი 13₁₋₂, ტაბ. X, სურ. 1
 სც^დ=სალოცველად 16₆, ტაბ. IV, სურ. 2
 სძლ=სძლი[ა] 33₃, ტაბ. XV, სურ. 1
 სწ^თრ[ოს]ი=საწუთრ[ოს]ი 4₃, ტაბ. III, სურ. 2
 სწ^რთა=სწორთა 26₂, ტაბ. XII, სურ. 2
 სწ^{სო}=საწესო 58₃, ტაბ. XIII სურ. 1
 სწ^ყბლ=საწყალობელ 2₃, ტაბ. XIX, სურ. 3
 სნ^{ლი}თა=სახელითა 13, ტაბ. X, სურ. 3; 17, ტაბ. IX სურ. 2
 სნ^{ლი}თ=სა^ელით[ა] 28, ტაბ. XX, სურ. 2
 სნ^{ლა}=სახელსა 4, ტაბ. III, სურ. 2
 სნ^{ლს}=სახელს[ა] 35₂, ტაბ. XV, სურ. 1
 სწ^რყო=საწმარ ყო 40₄, ტაბ. XXI, სურ. 2
 სხ^დ=სხუად 23₃, ტაბ. VII, სურ. 1
 სწ^ჯრდ=საჯუარედ 5₃, ტაბ. V, სურ. 1

- ტრ^{პე}ხსა=ტრაპეზისა 32₂, ტაბ. XIV, სურ. 1
 ტრ^{პე}ხისა=ტრაპეზისა 34₂, ტაბ. XIV, სურ. 2
 ტძ^{რი}=ტაძარი 5₄, ტაბ. V, სურ. 1

- უჟ^ე=უკუნისამდე 57₃, ტაბ. XI, სურ. 1
 უბ^მ=ოთხას ოთხმოცდა რვა (488) 27₉, ტაბ. XXVIII, სურ. 1
 უტ^კრავლისო=უტკრთველისაო 12₂, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₂, ტაბ. XVI, სურ. 1
 უჩ^{ად}დონ=უჩადდონ (?) 3₂, ტაბ. XIX, სურ. 2
 [უფ^ლბ^{სა}]=[უფ^ლლებისა 15₁₋₂, ტაბ. VI, სურ. 2

უწფლი=უფალი 44₃, ტაბ. VII, სურ. 3
 უძღვლ=უძღველი 35₄, ტაბ. XV, სურ. 1
 უგმარი=უგმარი 40₃, ტაბ. XXI, სურ. 2

ძე ძჯ=ქრისტე ძესუ 1, ტაბ. V, სურ. 2
 ქე=ქრისტე 21₃, ტაბ. II, სურ. 4; 37₁, ტაბ. VIII, სურ. 1; 44₁, ტაბ. VII
 სურ. 3; 53₁, ტაბ. XXII, სურ. 4.
 ქსი=ქრისტესი 40₁, ტაბ. XXI, სურ. 2
 ქეზს=ქორეპისკოპოსისა 4₃, ტაბ. III, სურ. 2
 ქესსა=ქრისტესსა 27₃, ტაბ. XXVIII, სურ. 1
 ქეფორე=ქრისტეფორე 45₂, ტაბ. XXVI, სურ. 1
 ქეთა=ქავთარ 4₃, ტაბ. III, სურ. 2
 ქში=ქრისტესი 16₁, ტაბ. IV, სურ. 2
 ქქს=ქრონიკონს 31₈₋₉, ტაბ. XXV, სურ. 3; 48₃, ტაბ. XXVII, სურ. 1; 49₁₂,
 ტაბ. XXVI, სურ. 2
 ქქსა=ქრონიკონსა 27₃, ტაბ. XXVIII, სურ. 1; 57₂, ტაბ. XI, სურ. 1
 ქნ=ქმნა 37₃, ტაბ. VIII, სურ. 1
 ქობლ=ქობულ 37₁, ტაბ. VIII, სურ. 1
 ქერობინთაჯნ=ქერობინთაგან 39₂, ტაბ. XVI, სურ. 1
 ქრბინთგნ=ქერობინთაგან 12₂, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ქრთ[ველ]თა=ქართ[ველ]თა 14₄₋₅, ტაბ. IX, სურ. 1
 ქერუბინთაგნ=ქერუბინთაგან 39₂, ტაბ. XVI, სურ. 1
 ქრკ[]სა=ქრონიკონსა 15₁, ტაბ. VI, სურ. 2
 ქს=ქრისტეს 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ქწლო=ქალწულო 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₃, ტაბ. XVI, სურ. 1

ლთ=ღმრთ[ისადათა] 14, ტაბ. IX, სურ. 1
 ლთსა, ლთსა=ღმრთისა 12, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ლთის=ღმრთის 69, ტაბ. XXVII, სურ. 2
 ლთისაშობელისათ=ღმრთისა[შ]ობელისათ[ა] 14, ტაბ. IX, სურ. 1.
 ლთმნ=ღმერთმან 17₃, ტაბ. IX, სურ. 2
 [ლთს]=ღმრთის 25₃, ტაბ. XII, სურ. 2; 46₃, ტაბ. XXVIII, სურ. 2
 ლთსაითა=ღმრთისაითა 58₃, ტაბ. XIII, სურ. 1
 ლთსმშბსა=ღმრთისმშობელისა 4, ტაბ. III, სურ. 2
 ლწ=ღმერთმან 35₃, ტაბ. XV, სურ. 1; 45₆, ტაბ. XXVI, სურ. 1; 40₁ ტაბ. XXI,
 სურ. 2
 ლძთ=ღმრთისადათ[ა] 5, ტაბ. V, სურ. 1
 ლჯ=ღმრთისადათ[ა] 25₁, ტაბ. XII, სურ. 2
 ლდათა=ღმრთისადათა 19, ტაბ. XV, სურ. 3
 ლო=ღმერთო 54₂, ტაბ. XXIV, სურ. 1
 ლუთა=ღმრთისადათა 4, ტაბ. III, სურ. 2

ჴდ=ყოვლად 12₁, ტაბ. XVI, სურ. 2; 39₁, ტაბ. XVI,
 სურ. 1; 47₁, ტაბ. XXV, სურ. 1
 ყი=ყოფილი 5₃, ტაბ. V, სურ. 1

- ყფილი=ყოფილი 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ყთა=ყოველთა 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2; 68₆, ტაბ. XXIX, სურ. 1
 ყთავე=ყოველთავე 12₆, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ყლთო=ყოველთაო 44₁, ტაბ. VII, სურ. 3
 ყლისა=ყოვლისა 29₁, ტაბ. XX, სურ. 3; 25₉, ტაბ. IV, სურ. 1
 ყლითა=ყოვლითა 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ყნ^ნ=ყანან[ი] 42₂, ტაბ. XIII, სურ. 2
 ყნ^ნჩაელ^ღ=ყანჩაელისა^ღ 44₃, ტაბ. VII, სურ. 3

 შა=? 68₂, ტაბ. XXIX, სურ. 1
 შდბას=შენდობას 57₂, ტაბ. XI, სურ. 1
 შდთი.შდ=შემდგომითი-შემდგომად 12₇, ტაბ. XVI, სურ. 2
 შ[ე]=შევეწირე 4₃, ტაბ. III, სურ. 2
 შე=შეიწყალე 21₃, ტაბ. II, სურ. 4; 37₁, ტაბ. VIII, სურ. 1; 53₁, ტაბ. XXII, სურ. 4; 56₁, ტაბ. XI, სურ. 2
 შევ^ღლ^ნია=შეუვალ^ნია 19₃, ტაბ. XV, სურ. 3
 შე[ემოვედრ]ებლ^ტთო=შ[ემოვედრ]ებულთაო 12₃₋₄, ტაბ. XVI, სურ. 2
 შემცაი^ცვ^ლბის=შე-მცაი-ცვლების 12₉, ტაბ. XVI, სურ. 2
 [შ]ენებ^სა=[შ]ენებასა 17₇, ტაბ. IX, სურ. 2
 შეუ^ღლი=შეუვალ^ღი 58₆, ტაბ. XIII, სურ. 1
 შე^ღცვ^ლოს=შეცვალ^ღოს 42₇, ტაბ. XIII, სურ. 2
 [შე]წი^ვენი=[შე]წი^ვენი[თა] 14₄, ტაბ. IX, სურ. 1
 შედ^ღრებ^ღდ=შევედრებ^ღად 12₆, ტაბ. XVI, სურ. 2
 შეილ^ტ=შვილ^ტ[ა] 14₃, ტაბ. IX, სურ. 1
 შევ^ღლ^ნი=შვილ^ნი 38₅₋₇, ტაბ. VI, სურ. 1
 შე^ღლ^სა=შვილ^სისა 17₃, ტაბ. IX, სურ. 2
 შე^ღსწ^რე=შევესწ^რე 42₁, ტაბ. XIII, სურ. 2
 შლ^ღ=შალ^ღვა 25₄, ტაბ. XII, სურ. 2
 შლ^ტ=შალ^ტავთ, 58, ტაბ. XIII, სურ. 1
 შლ^ტგ^ნ=შვილ^ტავან 17₆, ტაბ. IX, სურ. 2
 შნ=შეონ^ღდვენ 40₁, ტაბ. XXI, სურ. 2
 შნდ=შენ^ღდა 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 შნისა=შენ^სისა 12₃, ტაბ. XVI, სურ. 2
 შ^ღცვ^ლს=შეცვალ^ღოს 12₈, ტაბ. XVI, სურ. 2
 შ^ღ[ც]ვ^ლს=შეცვალ^ღოს 42₆, ტაბ. XIII, სურ. 2
 შწ^ნ=შეიწყალ^ღენ 18₆, ტაბ. XX, სურ. 1
 შწყ^ღლ^ტ=შეიწყალ^ღეთ 12₄, ტაბ. XVI, სურ. 2

 ჩი=? 32₃, ტაბ. XIV, სურ. 1
 ჩი=ჩემ^ღი 5₃, ტაბ. V, სურ. 1
 ჩ^ღმ^ნით=ჩემ^ღმ^ნით 12, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ჩ^ღმ^ღდა=ჩემ^ღდა 4₁, ტაბ. III, სურ. 3
 ჩ^ღმ^თა=ჩემ^ღთა 4₂, ტაბ. III, სურ. 2
 ჩ^ღმი=ჩემ^ღი 12, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ჩ^ღმის=ჩემ^ღის[ა] 12, ტაბ. XVI, სურ. 2
 ჩ^ღმის^ტს=ჩემ^ღისათ^ღჲს 12, ტაბ. XVI, სურ. 2

ჩ^ნ=ჩუენ 13^ა, ტაბ. X, სურ. 3

ჩ^ნდ+ჩუენდ[ა] 14^ა, ტაბ. IX, სურ, 1

ჩ^ნდა=ჩუენდა 16^{ა-7}, ტაბ. IV, სურ. 2

ჩ^ნთს=ჩუენთს 17^ა, ტაბ. IX, სურ. 2

ც^თა=ცათა 12^ი, ტაბ. XVI, სურ.2

ციხ^ნდღს=ციხედღისა 12^ი, ტაბ. XVI, სურ. 2

ცხრბსა=ცხორებისაჲ 15^ი, ტაბ. VI, სურ. 2

ც^ნხსთა[ვ]ობა=ციხისთა[ვ]ობა[ს]ა 4^ა, ტაბ. III, სურ. 2

ც^ნხსთ[ვ]ბ[ს]ა=ციხისთა[ვ]ობა[ს]ა 9^ა, ტაბ. XI, სურ. 3.

ძ^ე=ძე(?)33, ტაბ. XIX, სურ. 1

ძ^მთა=ძმთა 4^ა, ტაბ III, სურ. 3

ძმისწ^ლი=ძმისწული 12^ი, ტაბ. XVI, სურ. 2

ძ^ნ=ძემან 16^ი, ტაბ. IV, სურ. 2

წ^ა=წმინდა 7, ტაბ. XXI, სურ. 3

წ^ა=წმიდისა 4; ტაბ. III, სურ. 2

წ^დ=წმიდ[აჲ] 14, ტაბ. IX სურ. 1

წ^დ=წმიდ[აო] 58^ი, ტაბ. XIII, სურ. 1

წ^{და}=წმიდა 44^ა, ტაბ. VII, სურ. 3

წ^{და}სა=წმიდისა 44^ა, ტაბ. VII, სურ. 3

წ^თა=წმიდათა 3, ტაბ XIX, სურ. 2

წ^{ის}ა=წმიდისა 42^ა, ტაბ. XIII სურ. 2

წ^ო=წმიდაო 30^ი, ტაბ. VIII, სურ. 2

წ^ს=წმიდის[ა] 35^ა, ტაბ, XV, სურ. 1

წ^დბ[]ნ^ჩთ=? 12^{ი-8}, ტაბ. XVI, სურ, 3

წ^დლი=წადილი 12^ა, ტაბ XVI, სურ, 2

წ^{ით}=? 30^ა, ტაბ. VIII, სურ. 2

წ^{ნი}=წნი? 5^ი, ტაბ. V, სურ. 1

წ^{რი}კითხ=წარკითხ[ოთ] 57^ი, ტაბ. XI, სურ. 1

წ^სქ^ლნა=წისქვილნი 42^ა, ტაბ. XIII, სურ. 2.

წ^ყლობითა=წყალობითა 42^ა, ტაბ. XIII, სურ. 2.

წ^ყრა=წყაროი 37^ა, ტაბ. VIII, სურ. 1

ჭ^რნ=ჭირნ[ი] 17^ი, ტაბ, IX, სურ. 2

ჭ^ს=ჭყონდიდელის 26^ა, ტაბ. XII სურ. 2

ჭ^ტისო=ჭეშმარიტისაო 12^ა, ტაბ. XVI, სურ 2

ხ^თუნ=ხათუნ 12^ი, ტაბ. XVI, სურ. 2

ხ^რბ^დ=ხარებაჲ 42^ა, ტაბ. XIII, სურ. 2

გ^ეს^ეფლია=გევისუფალი 37^ა, ტაბ. VIII, სურ. 1

გ^{ელ}წ^ფთა=გელჭმწიფეთა 42^ი, ტაბ. XIII, სურ. 2

გ^ლვეყავ=გელ-ვეყავ 12^ა, ტაბ. XVI, სურ. 2

ჭლი=ჭელი 26^ა, ტაბ. XII, სურ. 2
ჭლით=ჭელით [ა] 26^ა, ტაბ. XII, სურ. 2

ჯაფ^რ=ჯაფარ 38^{ა-ი}, ტაბ. VI, სურ. 1

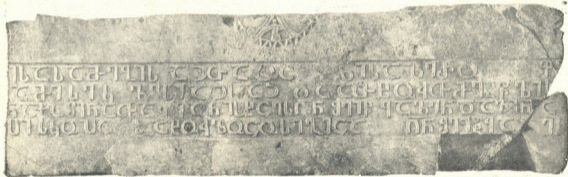
ჯი=ჯუარი 4^ა, ტაბ. III, სურ. 2; 13^ა, ტაბ. X, სურ. 3; 16^ა, ტაბ. IV, სურ.
22, ტაბ. VII, სურ. 2; 40^ა, ტაბ. XXI, სურ. 2

ჯი^რსასა=ჯუარისასა 16^ა, ტაბ. IV, სურ. 2

ჯლ^ბმს=ჯულაბამს 26^ა, ტაბ. XII, სურ. 2

ჯფ^რს=ჯაფარის 15^ა, ტაბ. VI, სურ. 2

ტ ა ბ უ ლ ე ბ ი

II

1

2

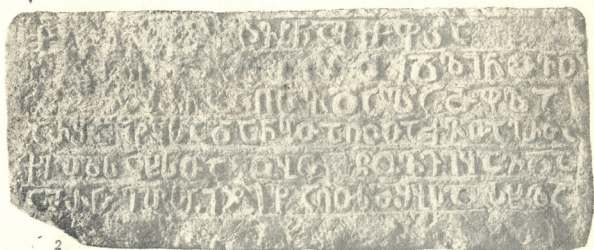
3

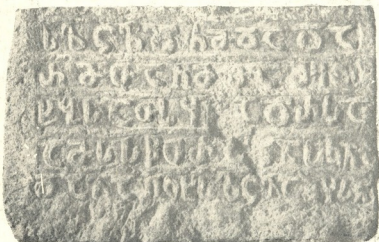
4

1

2

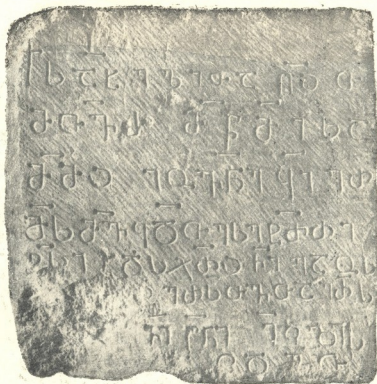
3

ՕՐԵՐԻՓ
 ՍՄԵՐՄԻԿԻ
 ԵՇՕՂՁՄԵՓ
 ԵՐՈՍԵՇ
 ԴԻՍԻՂՍԵ
 ՍԵՆՈՂԻ
 ՕՇԿՈՒՅԵ
 ԵՐՁԵՐԻՑ
 ՕՇՁՄԵՇ
 ԵՐՁԵՐԻՑ
 Օ

1

ՄԱՆԻՄԱԴԻՇԵՐԵՐԻՇԻ
 ԵՐԵՐԻՇԻՇՈՒՅԵՐԻՇԻ
 ԵՐԵՐԻՇԻՇՈՒՅԵՐԻՇԻ
 ԵՐԵՐԻՇԻՇՈՒՅԵՐԻՇԻ
 ԵՐԵՐԻՇԻՇՈՒՅԵՐԻՇԻ
 ԵՐԵՐԻՇԻՇՈՒՅԵՐԻՇԻ
 ԵՐԵՐԻՇԻՇՈՒՅԵՐԻՇԻ
 ԵՐԵՐԻՇԻՇՈՒՅԵՐԻՇԻ

2

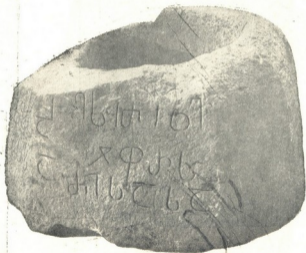

1

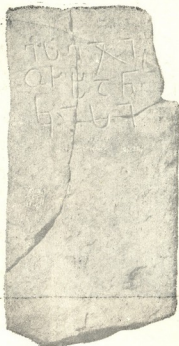
2

1

2

3

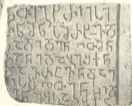
1

2

1

2

3

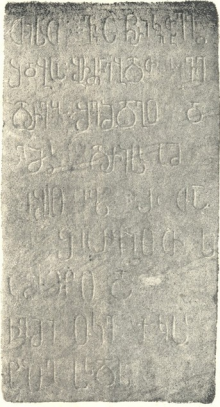
1

2

3

1

2

3

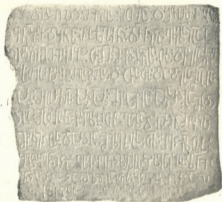
1

2

1

2

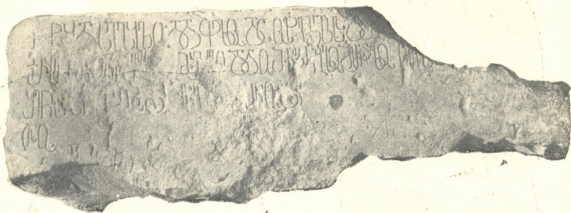

1

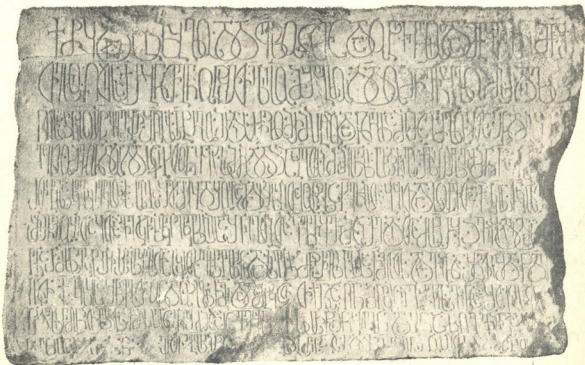
2

Fragment 1: A dark, irregularly shaped stone fragment with faint, illegible inscriptions in an ancient script.

1

Fragment 2: A larger, rectangular stone fragment with several lines of clear, ancient script inscriptions.

2

1

2

3

4

1

3

4

5

2

1

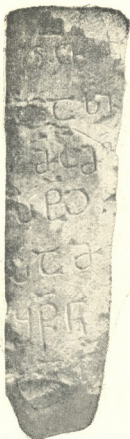
2

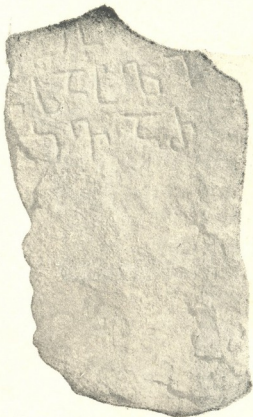
3

4

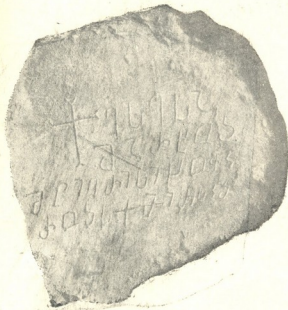
1

2

3

1

2

3

1

2

1

2

3

4

1

2

3

1

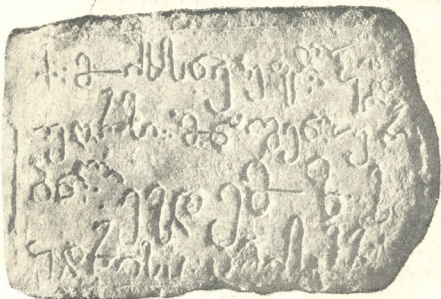
2

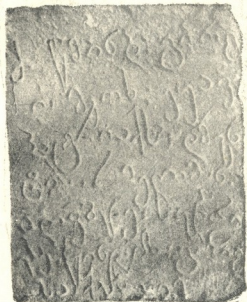
3

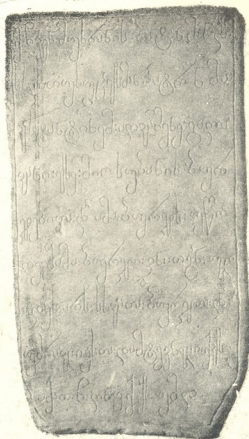
4

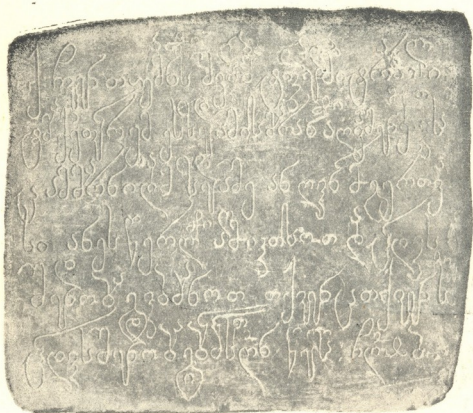
1

2

3

1

2

Դեղձը կ'ընդհատ ընկալ
 զբոլորն ի մեզ զայն ժամանակ
 անկողնի վրա զայն ժամանակ
 անկողնի վրա զայն ժամանակ
 անկողնի վրա զայն ժամանակ

1

Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն

Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն
 Կարգադրութիւն ի մասն

2

1

2

1

2

დაიბეჭდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
სარედ.-საგამომც. საბჭოს დადგენილებით

*

რედაქტორი ილ. აბულაძე

ტექნიკური რედ. ჯ. აფარიძე
კორექტორი დ. ბაქრაძე
გამომცემი ნ. ავალიანი

გადედა წარმოებას 24. 8. 53. ხელმოწ. დასაბეჭდად 16. 11. 53. ქალაქდ.
ხონა 70×108¹/₁₆ . ქალაქდ. ფურც. 2,90. საბეჭდ. ფურც. 7,87.
სააქტორთ 5. 41. სააღრ.-საგამომც. ფურც. 5,58.
შეკ. 1209. უე 10783. ტირაჟი 1000

ფასი 4 მან.

ყდა 1 მან.

5 მან.

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობის სტამბა
თბილისი, ა. წერეთლის ქ. 3/5

შეცდომების ბასწორება

პგ.	სტრ.	არის	უნდა იყოს
9	14 ზევ.	ხც'ჩ'ზ	ხც'ჩ'ზ'ზ
10	2 "	ჩ'თ'ზხ	ჩ'თ'ზხ
10	16 ქვ.	ამს[ამას;	ამს]ამას;
12	9 ზევ.	ჩმ'ზხჰ	ჩმ'ზცჰ
13	6 "	მშობელი	მ[შ]ობელი
17	12 "	ტაბ. XI	ტაბ. IX.
24	5 "	ეპისკოპოს[ს]ა	ეპისკოპოს[ს]ა
34	7 "	შუბც[]ი	შუბც[]ი
35	13 "	აღ[ი]დე	აღ[ი]დე.
41	9 ქვ.	საწესო	საწესო (?)

ქანწილის ადგილს დედანში ნახმარი † ჩვენს ამოკითხვაში წარმოდგენილია—ქ-თი.

ეპიგრაფიკული ძეგლები

ფასი 5 მან.